

IVSTI LIPSI
DE CRUCE
LIBRI TRES

Ad sacram profanamque historiam vtilis.

Vnà cum NOTIS.

Editio quarta, serio castigata.

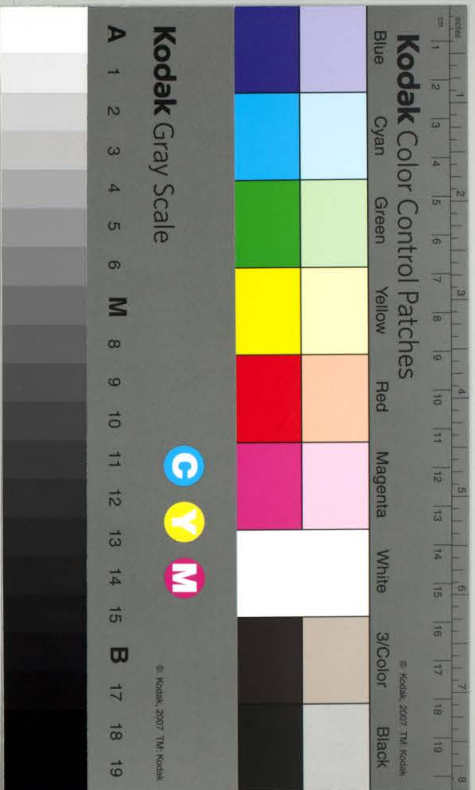

ANTVERPIÆ,
EX OFFICINA PLANTINIANA,

Apud Ioannem Moretum.

M. D. XCIX.

Cum Privilegijs Casareo & Regio.

2
3
4
5
6
7
8
9
10
1
2
3
4
5
6
7
8
9
20
1
2
3
4
5
6
7
8
9

4 5 6 7 8 9 170 1 2 3 4 5 6 7 8 9 180 1 2 3 4 5 6 7 8 9 190 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
名古屋大学附属図書館蔵 水田文庫 41497370
Nagoya University Library, Mizuta Library, 41497370

IVSTI LIPSI
DE CRUCE
LIBRI TRES

Ad sacram profanamque historiam vtilis.

Vnà cum NOTIS.

Editio quarta, serio castigata.

ANTVERPIÆ,
EX OFFICINA PLANTINIANA,
Apud Ioannem Moretum.
M. D. XCIX.

Cum Privilegijs Cæsareo & Regio.

AD LECTOREM.

HABES Lector quæ de Cruce scripsimus,
sed germana. Antea atque alibi qua
edita (credes hoc nobis) non sunt nostra.
Quid ergo? non illa dictauimus? For-
tasse. sed ò imperitiam! quasi edendi illo
fine. Reuerentior posteritas sum: & aliud scio esse
Schedia, aliud Opera; nec subitaria hac nostra dedican-
da in Memoria templo. Quid, quod alij grauius et iam
peccant? qui excipiunt aut intercepti dicta aut ora-
tiunculas nostras, & in contumeliam mei diuulgant.
Aliiter non accipio. Euum hoc ut multis delictis sibi-
lam, ita petulantia & licentia laxat: & quod auct pro-
cactissimus quisque, id et iam audet. Ego semel & serio
reitor, audite qui in Europa. NIHIL MEVM EST, AVT
ERIT, QVOD NON DE AVTOGRAPHO MEO,
ET ME VOLENTE, SIT EXPRESSVM. Quicumque
aliter, mihi iniuriam facit, vobis fucum. Deus bone, hac
monenda publice esse? Ecce in bona ope q̄te externas ius
est non viuo mihi solum sed mortuo, & solatium fati
est voluntas ultra fatum: in istis animi & ingenij ve-
re bonis non idem erit? Reprimite Principes qui potestis,
& vos lectores quâ potestis: illi puniendo, vos spernendo.
Ego proter testari nihil habeo, & hoc et iam addo,
Siquid vsquam præter religionem more; que veterum,
non agnosco: & sibi adhero Statu felix Ecclesia, cui
totam doctrinam Apostoli Petrus & Paulus cum
sanguine suo profuderunt. Hæc ex animo scripta, ut
in animum demittas, te, per spes tuas & per quidquid
carum est, Lector rogo.

Hic et
manu
Fenili
prescript.
a. m. h. e. c.
a. q. x. x. x. i.

I N

I N

IUSTI LIPSI V. CL.
DE CRUCE LIBRVM,
ad Principes Christianos Elegia IOANNIS
BOCHII S. P. Q. Antuerpiensi à Secretis.

IQVA salutiferi tangis vos gloria signi,
Si qua fides, si quis religionis amor;
Si meritum Crucis, & studium vos excitat illum,
Et memores vestri nominis esse iuuat,
Christiadum ò proceres, positis aduertite mentes
Rebus, & hoc vno figite corda libro.
Hic decus, & factis seges hic ruberrima vestri,
Laurus & hic vero Principe digna viret.
Qua genus humanum deuicta morte triumphat
Arbore, cui nostræ stemma salutis inest.
Ipsa Dei pietas ramorum amplexibus hæret,
Et riguis Christi sanguine vernat apex.
De trunco fidei pendent mysteria nostre,
Maestato Deus, corpore verus homo.
Radicem cruor inuolucris purissimus agni,
Qui lavat humane vulnera sortis, alit.
O crux, ò columen, spes vnica, planta salutis,
O lignum atberij fertile depositi.
Noxia prima fuit miseris mortalibus arbor,
Damma sed hæc medica nostra refarcit ope.
Protulit illa necem, vitam hæc, erat illa doloris
Mater, at hæc plausus, lætitiæque fuit.
Pérque nefas, vitamque suo de femine, celum
Claustrat illa, forei hæc refractante patent.
Illam Tenario fallax è gurgite Serpens
Occupat, impietas, & furor, ira, dolus.
Hanc natus genitore Deo, qui sedere obles,

Letheo

Letheo veteres carcere traxit auos,
 Nec voluit seros Erebo parere nepotes,
 Colla sed excusso libera ferre iugo.
 Victicis vexilla Crucis, credentibus omni
 Extulit, imperij signa futura sui.
 Umbrarum hęc oculos baud aspicit arbiter aequis,
 Scuit, & auxilijs expedit arma nouis.
 In Crucis excidium Latias aptare securus
 Apparat, & domina concitat vrbis opem.
 Primaque Cæsareus tentauit verbera licitor
 Incausam, & rabie proficiente nihil.
 Nam lignum Crucis ad quosvis obdaruit ictus,
 Stetitque maior, quanto ceditur illa maior.
 Christiadiūque fides numerum cruciatibus auget,
 Et Crucis imperium crescere pena facit.
 Crux vicit crucis artifices, tormenta propago,
 Vnus & innumeros Christus in orbe Deos.
 Non tamen antiquus furiarum in sede quisq; cit
 Hostis, at indidelo prelia Marte ciet.
 Omnia conquirit ponarum inuenta, tyrannos,
 Monstra, faces, laqueos, flagra, metalla, feras.
 Donec Romuleos Christi victoria fufces
 Subdidit, & victo Cæsare iura dedit.
 Hinc aquile cętere Cruci, vastumque per orbem
 Crux fuit angustij gloria prima viris.
 Vt quoties fera barbaries, aut nominis hostis
 Christiadiū, sacra mouerit arma Cruci,
 Arfacides, vel mollis Arabs, Macedumque phalanges,
 Pontus, & Ismaij Lmā superba ducit,
 Aut Scythia, vel Garamas, medus vel Syrtibus Ammon,
 Errorum aut furis gens agitata nouis,
 Protinus intrepidus animis, armisq; paratis,
 Sancta salutsifera pro Cruce turba stetit.
 Nunc idem, & rabie nunc imminet hostis eadem,
 O proceres, eadem causa tuenda Crucis.
 Iungite communes sacra in communia dextræ,
 Ne pereant omnes, dum sibi quisque cauet.

Crux

Crux acies vales in medias, hoc vincite signo,
 Cui didicit famulas mors dare victa manus.
 Quod stygij trenuere lacus, quod mundus, & hostis
 Quo viso, trepida perdidit arma fuga.
 Hęc monet antiqui scrutator Lipsius eui,
 Et stimulos scriptis subdit ad arma suis.
 Vile crucis quondam telus genus eruit vmbrijs,
 Pœnaque supplicij quanta, quibusq; fuit.
 Exemploq; docet, tantum si d. decus insons
 Mortis, ob humani criminis acta tulit,
 Si Deus esse reus voluit, culpamque piuit,
 Deleuitque necem morte, crure nefas;
 Hortari benefacta Crucis vos fringere ferrum
 Pro cruce, conuictas sumere tela manus.
 Hoc vos sancta fides inam defensoribus istis
 Tempus eget pietas, officiumque rogant.
 Arma dabunt superi victicicia, restera Crucis,
 Crux signum, noster buccina Lusius erit.

B

MAXE

10
MAX AEMYLIANI

DE VRIENDT,

SENATVI GANDAVENSI

A SECRETIS, AD IVSTI

Lipsi de Cruce libros,

Epigramma.

Supplicij ferale genus, trabs hospita leti,
Cruce olim, & dirus fontibus horror erat.
Tormentum inuisum, durum, execrabile lignum,
Quo gravius nullum terra nouerca dabat.
At postquam fata patre Deo, fata Virgine proles
Diluit in celsa crimina nostra cruce:
Victima pro seruis dominus, pro fontibus insons,
Pro laesis medicus, pro grege pastor amans,
Ilicet ex illo, Cruce lux, mors vita, trophaum
Furca, decus probrum, pana medela fuit.
Hospite pressa Deo tanti Cruce numinis, olim
Cruce scelerum Nemesis, nunc scelerum una salus.
Hoc olim tam grande decus, tam nobile pignus
Terra diu caco textit anara sinu.
Dum veluti postimmo tandem extulit illam,
Et luci lucem * Caesar habere dedit. * Constantinus.
Fallor? an & IVSTVS ceu Caesaris annulus, atra
Nocte laborantem tollit ad astra Crucem?
Osactum iuste: sic rident lumina iustis,
Inuidi à iniustis lumina fracta dolent.

Anumam rex Delius indit.

11
DE IVSTI LIPSII

LIBRIS DE CRUCE.

MICHAELIS VANDER-HAGHEN
ANTVERPIENSIS.

Ad Lectorem Epigramma:

Site prisca iuuant: hoc, docti, DE CRUCE, LIPSII,
Ingentis plenum, volue, laboris opus.
Supplicium Crucis ille vetus describit ad vnguem,
Quale fuit, nostram SALVIFICAMQ. CRUCEM:
In qua hominum lapsus, scelerumque Piator, atrocem
Mortem, insons, multo sanguine passus erat.
Vnde noua extinctis lux exstitit, vnde sepulchris
Vita oriens, rutilam sustulit alta facem.
Vnde redemptio & alma reconciliatio manant:
Vnde perennantis flumina pacis eunt.
Ista vetustatis referat penetralia, Lector,
Vtere eo, & quantus, disce, vir ille fiet.

B 2

IN

IN CLAR. VIRI
IVSTI LIPSI
DE CRUCE LIBROS.

LIPSI, Palladia decus corona,
LIPSI, delictum nouem Sororum,
Quo necesse melior benigniorque:
Iam loquax nimium, nec aqua lingua,
Qua, vah, artibus abrogare sanctam
Virtutem solet ac politioni
Doctrinae, reprimetur illa. nam tu,
Qui doctissimus unus es virorum,
Unus es simul optimus virorum.
Est cura pietas, & ipsa virtus,
Hac doctrina coelui politur auro.
Testes DE CRUCE sunt tres Libelli
Docti, Jupiter! & p̄ libelli.
Comunctam, bone lector, hic videre
Virtutem licet eruditioni.

Balthasar Moretus I. F.

IVSTI

IVSTI LIPSI
DE CRUCE
LIBER I.

C A P. I.

Precatiuncula. Materies & ordo operis.

AGGREDIOR DE CRUCE scribere, sed tuam prius opem auxiliumque inuocans qui eam consecrasti, & infame illud lignum instrumentum fecisti publica salutis. Tu Deus à Deo genite, homo ex homine genite, hominibus genite, da mihi vera, da recta scribere, tibi in honorem, Cruci in splendorem, nobis in fructum. Materies & ordo mei operis iste. Quid Crux, & Cuiusmodi fuerit: Vbi, Quare, Quomodo, & Quatenus usurpata. Hæc omnia non distinctè solum, sed diffusè dicam: nec displicebit accuratio illi, cui salutare hoc signum placebit.

B 3

C A P.

CAP. II.

Crucis nomen polysemon. Hec nostra Gabalus etiam dicit, item Infelix lignum, & Infame. Sed Crux non in ligno.

*Crux quidam
quæ cru-
cia.*

CRUX significatione duplici, Laxâ & Adstrictâ. Illa est, cum pro omni angore, tormento, atque etiam interitu sumunt. vt Comici passim, qui *Abire* iubent in *malam Crucem*: vt Gracchus, qui dixit (alio etiam genere) *Malo Crucē perire*: vt Plautus de homine merso aquis, *Abstraham* Mench. Prolog. in maximam *malam Crucem*. Sed & Terentius à cruciando, *Metretices dixit Cruces*: nec dissimiliter Plautus, *Aligua mala* Aulular. *Crux semper est, quæ aliquid petat*. Paullò diuersus illud eiusdem: *Quæ te mala Crux agit?* quod ad sine istis, *Quæ larua*, Ibidem. aut quæ intemperie? At Adstricta significatione est hæc mea, & vulgo receptissima, cum peculiari ter cruciatum & interitum notamus in ligno. Quid ita? eredo, quia eximius ille, mors tarda & planè cum sensu. Dixerunt & alio nomine *Gabalum*. Nonius ex Varrone citat: *Nos barbari quòdam nocy.* In Gabali.

*Inter li-
gna.*

Gabalum.

Quæ vox etiam in prisca Glosis, sed vocali mediâ mutante: Gabulum, sedæmos, explicatque laxè, vt vides, & pro quocumque tormento. Dixerunt aliter, Infelicem arborem, lignum, stipitem. In carmine horrendo apud Ligium: Caput obnubito, arbori infelici suspendito. De Cruce accipi res docet, & Cicero, qui in eâ pro Rabirio palam sic interpretatur, & Seneca: Inuenitur qui velit adactus ad infelix illud lignum erabere Epist. c. 7. in Oda-
pino. *animam tot tormenta trahitram.* Minutius Felix: *Deus lignum* In Cara-
lect. Virg. *rogi fortasse vel infelici stipitis: portio id est, crucis. Dixit & Infamem* Pœta incertus.

*Infelix li-
gnum.*

*Infelix si-
per.
Infamie
stipes.*

*Noxius infami districtus stipite membra,
Sperat crux à fixâ posse redire Cruce.*

Nata appellaciones à iudicio & sensu vulgi, quibus hoc supplicium in horrore pariter & vilitate. Itaque Apuleius (in meo quidem & prisco libro) *Damnatam Crucem* dixit. *Damnate*, (inquit) *tam crucis candidatus*: bene, & pro hoc sensu. Etsi autem Crux propriè in ligno: tamen adnoto, similitu-
dine

** Vulgò
damnatam.*

*Lib. 7.
de Agn.*

*hinc etiam ita dictam suspensionem aut fixationem in aliâ paraturâ. patâ in monte aut petrâ. Sic Tertulliano sunt Cruces Caucaforum, alludenti ad Prothetia illic affixum: quem ipsum Lucianus describit & appellat *crucis Petra*. Sic & Manilius de Andromedâ, quæ in scopulo vincita & ceto exposita: *Et cruce virgineâ mortura puella pependit.**

*Lib. 1. ad-
uersus
Marc. ca. 4*

*Crucis in
petrâ.*

Lib. 7.

CAP. III.

Nomina phrasæ ad hoc supplicium: Fingere, Configere, Cruciare. item Cruciarus, pro appendendo.

CRUCIS hæc nomina: supplicij quod per eam, ista. *Cruci suffigere*. vt Velleius de piratis, quos Cæsar, inquit, *Cruci suffixit. In cruce suffigere*. vt Hirtius. *Iuba Numida eos, qui loco amisso sugâ se receperant, in cruce omnes suffixit.* Item *Cruci afgere, & Cruci figere*, crebra in libris. Illud minùs, *Figere* diminutiv. *Figere* & sine additione. Tertullianus sic vitur: *Taceo quòd figitur* (Christus:) *in hoc enim venerat.* Quod idem *Configere* Paulinus Nolanus Episcopus dixit:

*De bello
Africo.*

*Deputen-
tia, cap.
114.*

*Natali 1x.
Felic.*

*De Refur-
tato, cap.
1xvii.*

*In Capituli-
sc concili.*

*Lib. 4. cap.
xviii.*

*Lib. 1.
Excid. cap.
211.*

*Natali. 1x.
Felic.*

In Sasyr.

*De Damat.
xvi. &
xxii.*

Agnoscat trepidi, quem confixere rebelles:

de Christo ad iudicium venturo. Etsi Tertullianus paullò aliter, *veterem hominem confixum esse Christo* dicit: quod vulgò, *in cruce fixus*. Suo etiam & proprio verbo appellarunt, *Cruciare. Antonius*.

Cruciare.

— *Cruciamer illic*

Spreta olim, memorem Veneris, Proserpina Adonim.

Hegesippus: Capiebantur innumeri (Iudei,) quingenti fermè ad diem cruciabantur. quod est in crucem agebantur: atque Iosephus in istâ ipsâ se dixerat, *ante crucem posuisset*. Paulinus:

— *Cruciatâ in carne coruscum*

Agnoscat trepidi.

Glossæ veteres: Cruciat, crucificat, crucifigit. Nota ibidem & *Crucificat*, quod in iisdem glossis alibi: *Crucificatus, crucifigitus*. A *Crucio* siue & *Cruce* ipsâ *Cruciarus* dictus is qui in cruce, vel qui eâ dignus. In ipsâ vt Petronius: *Cruciarij vnus parentis vt viderunt noctu laxatam iustodiam, dextaxere pendemem.* Et in Declamationibus Calpurnij Flacci inscriptio: *Pedagogus crucia-*

*Cruciarus
crucifigit.*

CRUCIA-

enim, cum non in ipsâ auriferâ aquâ, id est Pactolo, suspensum: qui potuit? sed iuxta eam, atque illâ quasi arbitriâ & inspectante. Pactolus autem haud longè Sardes, ubi hæc gesta.

CAP. V.

Divisio prima Crucium: est de specie vetustissimâ dictum, Affixione. Tertullianus per occasionem correctus, atque Ipsi eadem cum Cereæ existimata.

Cruce simplici.

Xini descriptio.

VERBA non vtrâ me tenent: rem ordiamur. cui illustrandæ duplex genus Crucium statuo, Simplex & Compactum. Illud voco, cum in vno simplici ligno sit affixio, aut infixio. Quæ crux, meo iudicio, prima fuit, & in aliam speciem à rudi hæc ventum. Sed ea quoque duplex, vt terigi: altera ad Affixionem, altera ad Infixionem. Nam aliâ ad arborem siue stipitem alligabant figebantve hominem. vt in Cupidive crucifixo Ausonij, quem sic describit:

Eligitur mæsto myrtus notissima luca,
Inuidiosa Deum panis. Cruciauerat illic
Spretæ olim, enemorem Veneriæ,
Proserpina Adonim.
Huius in excelsu suspensum
stipite Amorem,
Deumtum post terga manus,
substricâaque plantis
Vincula merentem, nullo modo
derantem panæ
Adfixum.

Verba omnia nota: videbis & in arboris stipite appensum, nec manibus expansis, sed à tergo deinctis, denique nec clavis sed funibus substricium: nisi fortè in pedibus. Simile in Tertulliano, de Tiberio:

Apolo. cap. vi. xi.

xxiii. Septembr.

Apolo. cap. xvi.

Tiberio: qui Saturni sacerdotes, vt inquit, in eisdem arboribus templi sui, obumbratricibus scelerum, rotavit Crucibus exposuit. In Martyrologio, de Paphnutio: Ipse palme arbori affigitur, ceteri autem ferro necantur. Nec ambigimus arbores plerumque huic rei feruillè, præsertim in grandi numero eruciandorum, siue recitas leuiter & ad Crucem aptatas, siue etiam comantes. Sed & in stipite simplici idem fuit. Ex Tertulliano: Quanto distinguntur à Crucis stipite Pallæ Attica, vel Ceres Farræ, quæ siue effigie, rudi palo & informi ligno profant? Nam rudem ecce palum componit & assimilat

Lib. xi. de Asia.

Lib. ii. cap. i.

cum Cruce. Sed in eius verbis menda de Cereæ Farræ. Cur enim sic appellet? an quia far inuenient? etlo. atqui non omnis Ceres sic efficta, sed certa aliqua, & in loco quem voluit expressum: sicut de Palladæ, quæ Athenis. Legendum arbitror, Farræ siue Phariæ: quæ si dixerit Cererem, quæ in Ægypto. Et intelligi credam Isidem: quæ nomine diuertit à Cereæ, numine communicat. Ita Herodotus: *Ἀπὸ τῆς Ἰσίδος, ἢ τῆς Πηνελόπιδος.* In Apuleio, ipsa de se Isis: *Isis primigenij Phryges Pessinuntiam matrem nominant, me Eleusinijs vetustam deam Cererem.* Eulæbius

Tertullianus concidit.

Cruce Phariæ, in Ægypto.

de Preparatione: *Quæ rudi palo & informi ligno profant? Nam rudem ecce palum componit & assimilat cum Cruce. Sed in eius verbis menda de Cereæ Farræ. Cur enim sic appellet? an quia far inuenient? etlo. atqui non omnis Ceres sic efficta, sed certa aliqua, & in loco quem voluit expressum: sicut de Palladæ, quæ Athenis. Legendum arbitror, Farræ siue Phariæ: quæ si dixerit Cererem, quæ in Ægypto. Et intelligi credam Isidem: quæ nomine diuertit à Cereæ, numine communicat. Ita Herodotus: Ἀπὸ τῆς Ἰσίδος, ἢ τῆς Πηνελόπιδος. In Apuleio, ipsa de se Isis: Isis primigenij Phryges Pessinuntiam matrem nominant, me Eleusinijs vetustam deam Cererem. Eulæbius*

aspectu? Iam cum transuersis obliquatisque manibus benedictionem Iacobi eodem aptant: quid nisi haec forma in oculis? Damascenus: *Ἰακώβου ἀποστολικῶς τὸ εὐαγγέλιον τῶν σαυρῶν ἀποδεδειγμένον, οὗτος ἔχει τὸ εὐαγγέλιον διὰ τὸ εὐαγγέλιον τῶν σαυρῶν ἀποδεδειγμένον: Iacob adorans extremum virgæ, alternantibus manibus liberos Iosephi benedicens, etiam signum hoc Crucis describit manifestissimè. Quid *ἕτερος* ista *ἰσοδυναμία* etiam non ambigunt, tamen audiamus Cedrenum commodè explicantem. *Ἰωσὴφ* (idem cum Iacobo) *τῆς ἑξῆς ἀπέθανε, ἣν ἰὼν εὐχάριζεν τῶν τῶν μαρτύρων, ἡ δὲ ἀρχὴ τῶν ἀποστόλων τῶν κενῶν ἡνδρῶν: Ἰσραὴλ manus permutas, dextram quidem in iunioris, sinistram vero in senioris caput imponens. Tertullianum in ista ipsa re: Impositis et intermutatis manibus benedixit, et quidem ita transuersim obliquatis inter se, ut Christum deformantes, iam tunc portendrent benedictionem in Christum futuram. Quomodo Christum deformarunt illæ manus? imò Crucem: & sic mihi libido aliquando legere: sed refræno, & accipio Christum crucifixum. Hæc illa est quam Andreanum hodie dicimus, validâ & factis veteri famâ diuini istum in eâ cruciatum. Annæ verâ facit me ut ambigam Martyrologium Romanum: in quo hoc altem legas, *an Crucis suspensum*. & magis Hippolytus, qui scribit *Crucifixum Paruâ in Achaiâ, ad arborem oliuæ relictum*. Quid magis contra famam? Atque hæc fixio ad Simplex nostram potius abeat, longè à Decussatâ.**

Et Dama- sus.

Crux Andreana.

Israel manus permutas, dextram quidem in iunioris, sinistram vero in senioris caput imponens. Tertullianum in ista ipsa re: Impositis et intermutatis manibus benedixit, et quidem ita transuersim obliquatis inter se, ut Christum deformantes, iam tunc portendrent benedictionem in Christum futuram. Quomodo Christum deformarunt illæ manus? imò Crucem: & sic mihi libido aliquando legere: sed refræno, & accipio Christum crucifixum. Hæc illa est quam Andreanum hodie dicimus, validâ & factis veteri famâ diuini istum in eâ cruciatum. Annæ verâ facit me ut ambigam Martyrologium Romanum: in quo hoc altem legas, *an Crucis suspensum*. & magis Hippolytus, qui scribit *Crucifixum Paruâ in Achaiâ, ad arborem oliuæ relictum*. Quid magis contra famam? Atque hæc fixio ad Simplex nostram potius abeat, longè à Decussatâ.

Lib. 1121. de Ori. cap. 211.

De Rept. cap. 111.

Et in Andri lib. 11.

Comment. in Genes. cap. 21.

Commissa Crux quid nobis sit: exemplis rebusque asserta, tum etiam vestigio nostræ lingua.

IAm Commissam Crucem appello, cum ligno erecto breuissimum alterum superne, et in ipso capite committitur, sic ut nihil esset. ea forma examullum est in T litterâ, quam vno ore omnes cum Cruce componunt. Lucianus vbi Tau accusatur: *τὸ εὐαγγέλιον τῶν σαυρῶν εὐμαρτῶς τοῦ τῆς ἀρχῆς ἀποστόλων ἡνδρῶν τῶν κενῶν ἡνδρῶν: Huius enim corporis filiam tyrannos aiunt secutos, eiusque speciem imitatos, simili deinde figurâ ligna fabricasse, et hinc in eis fixisse. Palâm est Crucem intelligi. Tertullianus: Ipsa enim littera Græcorum Tau, nostra autem T, species Crucis. Isidorus: Tau littera speciem Crucis demonstrat. Hieronymus: Antiqui Hebræorum litteris, quibus etiam hodie Samaritæ vtuntur, extrema Tau Crucis habet similitudinem. Paulinus Nolanus: Christus non multitudine nec virtute legionum sed iam tunc in sacramento Crucis, cuius figura per litteram Græcam Tau numero trecentorum exprimitur, aduersarios Principes debellauit. Adstruunt etiam picturâ, & nostra lingua. In illis quidem, passim hodie vides D. Antonij vetuissimæ monachi penulæ & manû altius aut imponi hanc crucem. An quia Ægyptius ille vir, quibus iam olim notum, & inter sacra hoc signum? Certè in obeliscis, qui inde Romam vecti, sculptum sic vidimus: cum anulo tamen vel ansulâ superne, nec satis solidè sed ad quam rem aut vsus. Sed de præcipuâ ipsâ notâ, dignum aliquid notâ Ecclesiasticæ nostræ historię prodiderunt. Ruffinus: Signum hoc dominice Crucis, inter illas quas dicunt *hegemad*, id est Sacerdotales litteras habere Ægyptij dicuntur, velut vnum ex iis que apud illos sunt litterarum elementis. Cuius littere seu vocabuli hanc assertio esse interpretatiorem, VITA VENTURA. Sozomenus: *ὁμοίωσις τῆς σταυροῦ τῆς ζωῆς καὶ ζωοποιήσεως τοῦ ἡνδρῶς (ἢ ἐκείνου) τῆς ἡμῶν καὶ ζωοποιήσεως τῆς ζωῆς καὶ ζωοποιήσεως τοῦ ἡνδρῶς**

111. aduert. Marcon. De vocat. gunt. In Ezech. cap. 12.

Eph. ad 502.

Commissa Crux.

Antoniana Crux.

Ægyptiis intermutata.

Lib. 11. cap. 211.

Lib. 11. cap. 21.

fugitivos, *Crucibus affixit*. Simile sub Augusto, in Sexti milite puniendo, qui ferè è fugitivus: *ὃν αἰὶν δὲ δουλοῦ, αἰτ' Διο, τῶν δ' αἰσίων ἀπὸ τῆς νουπίας ἀπὸ δὲ τῆς ἰουδαίας, καὶ ἐξ ἑσθ' ἀποστασίας, ἀποστασίας: Sermita dominis reddita ad penam, quorum domini non existerent, Crucifunt fixa*. Quanquam hic & alia causa suberat, Hostilitas in ñ Romanam. Hæc & plura in seruis: quos mitiores durioreve domini, grauius, mitius, pro arbitrio sunt puniti.

CAP. XIII.

Etiã liberi quidam in Crucem dati, sed viliores aut nocentiores: vt Latrones, Sicarij, Falsarij, atque alibi & Fur.

Cruce indiguo libere.

QVI D autem in liberis? Rara crux, vt prædixi. Quin remouere profus ab hoc genere Lactantius videtur, vbi de Christo: *Cur si Deus fuit, & mori voluit, non saltem aliquo honesto genere mortis affectus est: cur potissimum Crucem cur infamij genere supplicij? quod etiam homine libero, quamuis nocente, videtur indignum*. Sed frãnada ea assertio est: & ciue quidem indigna Crux, nec credo vsurpatam in eos nisi præter leges, & per facultatē: viliores liberi, & prouinciales, non ab eâ profectò immunes. Atque hæc crimina in ijs cruciaria: primum, Latrocinium. Seneca: *Latrocinium fecit aliquis, quid ego meruit? vt suspendatur*. Caue de alio suspensio interpretet. Petronius: *Imperator prouincia iussit Latrones Crucibus affigi*. Apuleius: *Latronem istum, miserorum pignorum meorum percipitorem, Crucem affigatis*. Callitratu l'ctus: *Famosi latrones, in his locis vbi grassati sunt, furcâ figendos compluribus placuit*. Scripserat ille, & Cruce, vt post docemus. Cum ipso Seruatore vtrimque fecus latrones duo fixi: quos duo Evangelistæ diserte *ἀπὸ τῆς* appellant, Lucas paulo communius

Lib. iiii. Ind. cap. xxvi.

Præterea alibi.

Latrones sic puniti.

De Sicarij. Deinde Sicarij, humiliores verò in Crucem tollitur pena capitis vindicari placuit, *De Falsarij aut bestis subiciuntur*. Tertio, crimen Falsi. Firmicus: *Faciunt in crimine falsi comprehensos in Crucem tolli*. Anne & furum: ita, sed non Romæ. Lampridius: *Cum quereretur à regibus, quid apud eos iures paterentur? illi responderunt, Crucem*. Et mi-

Lib. v. Sent. xxiii.

Lib. vi. M. lib. cap. xvi.

In Alexad.

Et mi-

Et mirum ni è Gallis Germanisve isti reges, quorum moribus etiam nunc Fures ad furcam. Alia etiam crimina in hanc penam, ne ambigas: sed ego sileo, quæ testibus aut tabulis non configno.

CAP. XIII.

Que causa saluõ assignata in Cruce Christi? videri Inuocationem & Seditionem esse.

CV M hæc vidimus, piè non curiosè quero, in Seruatore nostro quis prætextus (nam causa nunquam fuit) ad Crucem? Blaphemiam aliquis dixerit, ex vocibus aut iudicijs Iudæorum. Atque ipsi sanè ita apud Pontificem accusant, & huic noxæ testes quaruntur, & ipse denique Pontifex eius damnat. At tamen, si legem spectes, hi tales lapidibus, non cruce puniunt. An non verius ac simplicius, totum illud iudicium, et si iudicij dissimile, Romanis moribus legibusque directum? Mihi videtur. & respondeam damnatum innoxium nostrum agnum, quasi Seditiosis nomine & Regni affectati. Certe Romanâ lege, antea Seditiosis aut tumultus, pro qualitate dignitate, aut in Crucem tolluntur, aut bestijs obiciuntur. Quod autè sic etiam apud Pilatum accusatus, Lucas clarè: *Hunc innoxium subuertentem gentem nostram, & prohibentem tributa dare Casari, & dicentem se Christum regem esse*. Crediti, nec crediti Pilatus: & Titulum tamen causamque mortis inseripit, Rex Iudæorum. Ex Iudæorum quidem libris sitim decidimus, intricamur: nec vsquam traditum clarè quæ noxa ad crucem, nisi quod Philo prodidit de Homicidis. contra quos ait Legislatorem mille mortis genera, si potuisset, dilecturum fuisse: cum non potuit, minus aliud se optulisset: *ἵνα, καὶ δὲ ἂν τὸς ἀνδραγαθὸς ἀποπέσει, καὶ πᾶσαν ἀλαμ ἀδύνατον, ἰδὲντος homicidas & discipulos crucifigi*. Sed tuâ pace Philo, vbi hoc Legislator, nisi quom expressè. hoc tantum vniuersè: *Quando peccauerit homo, quod morte pleneendum est, & ad iudicium mortis appensus fuerit in patibulo. Peccatum non designat: & frustra credo fore, si quis nunc quærat. Tam*

Christus non est Iudeus

Patibulo regis capite dicitur.

Lib. v. Paulus. Tit. xxi.

Cap. xxi.

Libello de fiscalibus. Et.

De iudicio. cap. xxi.

Apud Iudæos cruce etiam in hodie interta.

In aliis ciuitatibus non pon.

Crux interdum liberè & laxè vagata: in hostes, in sceleratos, in Christianos, in fammas denique.

IN hos ergo tales ex ordine & more Crux vsurpata. Interdum regnum ei largius, & præsertim apud reges. Nam hi ex libidine sæpe ita fuerunt in hostes aut rebelles, & vno tempore multos. Alexander Magnus, vt supra tetigi, duo milia Tyriorum, captâ eorum vrbe, crucifixit. Alius Minutus Alexander in Iudæâ, *ἰεροσόλυμας ἐπέστρωσε καὶ τὰς ἑπτὰ θύρας αὐτῶν, ἀνεστρωσέν τε τὸν Ἰουδαίων ἐπὶ τὸν ἄβυθόν:* Conuincans in publico es consuetuo loco *ἔνα* cum pellicibus, iussit in Crucem dari Iudeorum ad octingentos. Quintilius etiam Varus, ex eadem gente, ob nefcio quem motum, *ἀνεστρωσέν τε τὸν Ἰουδαίων: crucifixit circiter βία mille.* At Titus in obsidione illâ exitiali, quingenos, & plures, in singulos dies Crucibus affixit: *καὶ ἕξ ἡμέρας ἕως τῆς ἐπέστησε τὸν Σάββατον, καὶ ἔστενε τὸν πόντον: & ob multitudinem terra Crucibus, & Cruces corporibus decerant.* Nota, nota. historici hæc fide, non atollendi causâ dicuntur, & ab eo qui vidit, Iosepho. Nec ego miser. abi pessima natio, hæc premia Crucis illius, quam impie posuisti nostro & tuo (voluisses modo) Seruatori. Iam & Augustus confecto bello Siculo,

sex milia seruatorum, quorum domini non existabant in Crucem egit. Erin Christianos Tyranni crebro adhibuerunt, atque eos numerosos. Lego vno tempore, vno loco, ad milia decem sic interfecta. Acqui nec â femineo sexu abstinuerunt hoc supplicium, & Tiberius, ob adulteratam in templo Iſidis Paulinam, *ἰὴν τὸν ἵππιον ἀνεστρωσέν τε τὸν Ἰουδαίων ἐπὶ τὸν ἄβυθόν: & Sacerdotes crucifixos, & Idam (ancilla nomen) que corruptele causa fuerat.* E Christianis etiam Beata Eulalia, *ῥυγυλάσταννα* que perpeſsa, demum cruci affixa martyrii coronata est. Sed & in Corsicâ, sancta Iulia virgo crucis supplicio coronata est. Plura in Martyrum historis exempla reperies, & si voles, addes.

Idem sic Paulus.

Crucifixus.

Crucifixus.

Idem sic Paulus.

Crucifixus.

Crucifixus.

Crucifixus.

Crucifixus.

Crucifixus.

Crucifixus.

Crucifixus.

Crucifixus.

Crucifixus.

Crucifixus.

Crucifixus.

IUSTI LIPSI DE CRUCE LIBER II.

Transitio ad Modum figendâ, præmissum de atrocitate huius supplicij, quod Summum & Extremum dictum.

DIXI satis Quid Crux & Cuiusmodi fuerit, Vbi & Quare vsurpata: pergo longius, & vniuersum hoc pœnale ædificium exstruo, per singula etiam membra. Dicam enim Quomodo vsurpata: & non animis solum, sed pœne oculis libidinciam fueritiam & fo-

ditatem eius supplicij: que sanè magna. Nec temerè Cicero crudelissimum teterumque appellauit: & poëta Nonnus

ἰδὲ γὰρ τὰ αὐτοῦ: damnatissimum quoddam fatum.

Quin etiam Iurisconsulti, nomine Summe supplicij, velut ob eminentiam, designant istud. Paulus: Summo supplicio, id est Cruce, afficiuntur. Ab eadem mente Supremum Vlpianus dixit: Si liberi sint, ad bestias dari: si serui, supremo supplicio affici.

Ad leg. Corn. Falſi. cum enim aliud non exprimat, & de seruis responsum sit, iure capio Crucem. cur non ignem? inquires: cum Tertullianus etiam dixerit & censuerit, Summam ignem panam?

Quia ex Iurisconsultorum mente, Crux etiam supra ignem. Certè Paulus hoc ordine Summi supplicij tria genera recenset: Crucem, Cremationem, Decollationem. Præit, vt vides, Crux: & cum causâ, si infamiam, magnitudinem, & præsertim diuturnitatem pœnarum in eâ attendis. Dicta hæc ipsa Extrema pœna. vt in Apuleio de seruo cruciando: Certum extrema pœna, que more maiorum in eum competit. An & sic Arnobius? Crucem meretur extremam, quisquis vobis dominis supplicari. Quod tamen etiam laxè, & de peste aut penincæ capit interpretati.

v. Et Ver.

In cupatis Ioan.

Lib. v. Sef. tit. xxxi. l. viii.

Ad leg. Corn. Falſi.

Ad Mart. cap. l. viii.

Lib. v. Sent. tit. viii.

Lib. x.

Lib. r. Ad sec. Genat.

Crucula hoc supplicium.

Summum dictum.

Supremum.

Et Extre. mum.

Duplex signandi Modus, Vulgaris & Rarus. In illo Flagellatio ex more semper anticiuit.

Dixisse dicendum.

SED scui fœdique quid in hoc supplicio fuerit, Modus ipse dixerit: quem graphicè imus representatum. Vt magis possit, partimur, & duplicem eum facimus: Vulgarem, & Rarum. Illum, qui receptissimus, & quo vulgò vtebantur. Alterum, qui magis sepositus, nec in tam assiduo vsu. De illo prius: & quidem ordine hæc tria, Quæ ante fixationem, Quæ in ipsa, Quæ post ipsam. Ante fixationem duo adhibita: Flagellatio & Deductio. Flagellatio quidem sollennis antecessor, & raro in crucem dati nisi sic purpurati. Apud Linium, de feruis coniuratis: Multi occisi, multi capti, alij verberati erucibus affixi.

Flagellati aut erucibus.

Verberatos cece prædixit. Alexander apud Curtium, moris huius retinens, eos qui Petram obtinatè defenderant, omnes verberibus affectos, sub ipsis radicibus Petra crucibus iussit affigi. Iudari, apud Iosephum, iussit aliosque crucibus affigi.

Lib. xxx. 1112.

Lib. viii.

Lib. v. Exod. cap. xxxii.

Quia vero verberibus, & crucibus affixi: flagellati & præcruati ante mortem omne genus verberibus, crucifigebantur. Philo item narrans Iudæos Alexandria in crucem actos à Flacco: hoc addit: iuxta res antiquas de rebus dicitur: postquam flagellati fuissent in theatro. Sollennis ergo mos, imò lex: & horreudum Carmen diserte canebat: Verbera intra aut extra pomerium: & tum denique succinebat: Arbori infelix suspensio.

Contra Flaccum.

Apud Lili. lib. ii.

Flagellorum & Virgorum discrimen. Illa magis vitia, & magis acerba esse, solere & talis asserari.

Flagra erucibus pro priis, & crucibus plicatis.

VERBERATI igitur: sed utrum virgis an flagellis? Illas interdum reperio: sed magis crebrò ista. Discrimen enim esse scimus: & quia Virgæ honestiores, inhonestissimo huic supplicio adtributa. Flagra, Cicero illudens & fastidium in Labium: Porcia lex virgæ ab omnium civium corpore auonuit; hic misericors flagella retulit. Quomodo retulit? vnà cum Cruce scilicet, cui hæc adiuncta. Dixi inho-

Cruc. part. Rebit. per d.

inhonestiora fuisse. Ita, & propriè seruorum, Sic apud Terentium

Terentius.

Adiph.

ad necem operiere loris. S. A. N. loris liber?

Exclamat & indignatur, vt in re insolenti, quòd liber intentata lora. Et ab hac notà feruilem conditionem Menæ Horatius opprobriat:

Horatius.

Sectus flagellis hic trimuminalibus

Præconis ad fastidium.

Epod. Od. 1111.

Vide Fabr. insensit.

L. x. de penis.

L. viii. C. 1. de stupro.

Lib. i. Cap. 1.

L. viii. de penis.

Lib. i. Sec. 111.

Significat à Triumuiris (Imperium iis & animaduersio in seruos) castum flagrum publicè, idque sub præconis voce. Itaque & Macer Ictus scripsit, Ex quibus causis liber sustibus, ex his seruorum flagellis cedi. Et Imp. rescripserunt, muliere habere iustas diuortij causas, si se verberibus, que ingenno aliena sunt, afficientem maritum probauerit. Flagra hæc ipsa intelligunt: quæ cum ab ingenuis, tum à feminis remota maxime. Atque vt nouum & seuerum in Licinio Pontifice narrat Valerius: quòd ei virgo Vestalis, quia parum diligens Valerium ignis æterni custos fuisset, digna visa est, que flagro admoneretur.

Macer.

Valerius.

Flagella autem hæc aspera. adeo vt Vlpianus scripserit, ministrorum immanitate, multos sub eiusmodi flagellis interisse. Et Horribile etiam id Horatio visum agnominate:

Nec sentia dignum, horribilis sceterè flagello.

Flagra facilia.

Quod magis fuit, cum ea infestis talis aut officulis exasperabant. Factum Romæ, atque alibi. Eustathius dici notat et exasperatis, iudicatis, & exasperatis inuenerunt in uariis portis: Flagra talaria, que talis inferis inuolutisque confecta sunt. Apud Athenæum quispiam recenseat, in Parthis optimates quoque & Satrapas, vbi visum Regi, sed dicitur, inuoluitur, iustis.

Lib. iiii.

Lib. viii.

Virgibus & loris taxillatis cedi Aulicius agnoscit, & Flagrum pecuniosum offibus castrenatum, scite appellat. Ille idem Gallis Matrisidæum adscribit. Arrepto flagro, inquit, quod se-

Callis vs. 1111.

uoluitur: virgibus & loris taxillatis cedi Aulicius agnoscit, & Flagrum pecuniosum offibus castrenatum, scite appellat. Ille idem Gallis Matrisidæum adscribit. Arrepto flagro, inquit, quod se-

Contra Celus.

Christus
flagru
sua

aliquid offendentes in sacris Magna matris coequent. An talcali-
quod flagri genus, quo Christus enim nosfer casus? ima-
ginantur aut pingunt per pietate nonnulli. Haud ego asse-
sed illud Evangelista, casum esse & quidem flagro. Sic
enim Mathæus, corruptâ ipsâ Latinâ voce: Τὸ δὲ ἱκανὸν
εὐαγγελιστὴς περιέλαβε τὴν περιουσίαν. Iesum cum flagellasset, tra-
didit ut crucifigeretur. Ἰωάν. 8. 28. id est, loreum flagellum ap-
pellat Nonnus.

Ἡρῶδης ἔταξε τὸν Χριστὸν ἰσθλάσθαι,
Horribili Christi corpus rubescit habenâ.

CAP. III.

Solitus ad Columnam verberari, atque aliàs per viam. De ipsâ col-
umnâ cui sacrum corpus annexum.

Plurifaria
flagellatio.

Ad colum-
nam dem.

SEd obserua. Flagellatio hæc non vno semper loco, aut
stempore. Aut enim ante Deductionem utebantur,
aut in ipsâ Deductione, per viam: quod moris fuit magis
pfrici. Si domi, ligabant intertadum ad columnâ. Firmamenta
huic ritui non tam multa reperio, reperio tamen. Artemido-
rus ubi somnium narrat serui, qui visus sibi ab hero δεικνύσθαι,
deglubi & turpiter tangi: addit, περισθῆναι κλον παλάσθαι ἰσθλάσθαι
πύργου: columnæ alligatus, multas accepit plagas. Phileas etiam
apud Eusebium, scititiam in Martyres, qui Alexandria, re-
ferens: Ἄλλοι δὲ περὶ τῆς κλον ἀντιπροσέτατοι ἰσθλάσθαι. Alij autem ad
columnas vultibus inter se aduersis, asfringebantur: & de flagella-
tione sentit. An & Plautum sic accipimus?

Lib. VIII.
Ecl. Heb.
cap. x.

Plante lex.

Abducite hunc

Bacchid.

21
Christi
sua

Intrò, atque adfringite ad columnam fortiter.
Ego quidem: et si ad custodiam modò id factum aliquis per-
tendat. Sed de Seruatore nostro non ambiguum, pijs qui-
dem & in religione antiquis. Esti enim Evangelia non ex-
primunt: tamen secuti Patres. Prudentius clarè, & cum
ritus quoque pfrici attestatione:

Novo Te
sua.

Annexum, tergum dedit, ut simile, flagellâ.

Hicrò-

Epist ad
Eusebio.

Idem.

De Glor.
Mart.
cap. 11.

Lib. 11. 1.
ep. 111.

Hieronimus & suo ævo exilitiis commemorat. Ostende-
batur illi (Paulæ) Columna, Ecclesie porticum sustinens infecta
cruore Domini, ad quam vincit dicitur & flagellatus. Indicat
fuleri vsum habuisse in ædificio templi: quod ipsum Pr-
udentius. Perstat adhuc, templamque gerit veneranda columna.
Esti Bedæ tempore in medio Ecclesie fuisse, ipse testatur.
Meminit huius quoque, & miraculorum per eam, Grego-
rius Turonensis. Hæc domi flagellatio, & ad columnam:
quid per viam: sub furcâ id factum, de quâ in loco Icam.

CAP. V.

Crucem suam truisse, aut totam aut eius partem.

Ep. 11.
cap. 111.

De tula
Dei vin-
diciâ.

Petron.
Satyr.

Cap. 111.

Adherfus
Iulianus
cap. x.

Crucem in
manu fere-
bant.

AD Deductionem venio, in quâ duo obfero, Ludibrium & Tormentum. Ludibrium, quòd ipsi coacti cruce-
m suam ferre, aut certè eius partem: vt verè esset illud
quod dicitur, Suo sibi iumento malum. Artemidorus: βασάλτεον
τὸ δὲ βασάλτεον ἡσθίσιον ἔκαστος ἰσθλάσθαι ἰσθλάσθαι ἰσθλάσθαι ἰσθλάσθαι
καὶ δὲ βασάλτεον ἰσθλάσθαι, καὶ δὲ βασάλτεον ἰσθλάσθαι ἰσθλάσθαι
ferre aliquem Deorum inferorum, malefico quidem id euidenti
Crucem producit. Similis enim & Crux mortis: & qui in eâ si-
gendus, prius eam portat. Plutarchus etiam comparatione
quadam vtili: καὶ τὸ ἰσθλάσθαι τὸ βασάλτεον ἰσθλάσθαι ἰσθλάσθαι
ἰσθλάσθαι τὸ βασάλτεον ἰσθλάσθαι, ἰσθλάσθαι τὸ βασάλτεον ἰσθλάσθαι
ἰσθλάσθαι τὸ βασάλτεον ἰσθλάσθαι. Et corpore quidem quisque maleficorum suam
effert Crucem: malitia autem cruciatuum quæque in se, ex se,
& Di Deaque (ait quispiam) quàm male est extra legem viuenti-
bus: quidquid meruerunt, semper expectant. Sed repono me
in gradum. Ferebant Crucem, atque ita Iohannes de Chi-
sto: βασάλτεον τὸ βασάλτεον ἰσθλάσθαι εἰς τὸν λαχόντα κενότατον ἰσθλάσθαι
bâulans suam Crucem, exiuit in locum Caluarie dictum. Quâ so-
lâ causâ vetera quædam vaticinia aut imagines Docto-
res nostri ad Christum trahunt. Vt Tertullianus hoc de
Isaaco. Cùm, inquit, Isaac à patre hostia duceretur, & li-
gnum ipse sibi portaret, Christi exitum iam tunc denotabat, in
victimam concessi à Patre, lignum passionis sue baulantis.
Idem

Christi
sua.

Passi etiam
sua.

apertè, & caussam etiam addit: *Proconsul mandat questionariis, ut ligatis manibus & pedibus, non clavis affixus suspenderetur, quo diutino cruciatu deficeret.* Ex quo colligas, habitum id magis scæum. Et si prima fortasse crucifixio talis, & in Livij præscis scriptisque libris legas: *Arbori infelici veste sustulendo.* Lib. 1. Reste, inquam, additur: quod tamen heri ac nuper eiecerunt correctores. An sic quoque appens latrones bini, qui cum Christo: Vulgo sentiunt, nec aliter pingunt. Tamen factò: quia illi, pariter ac Christus, fixi. Nonnus ad firmat.

Lib. 111. Hist. Ap.

Lib. 1.

In cap. 22

ὁμοῦ ἀρροῦσιν ἐν τῷ Σταυρῷ ἀδελφοί:

In cruce præduris clavis fixi, inque ligati.

Et magis Historia præca, quæ est de Helenâ Constantini matre. Ea cum venisset sacra, & Deo-homini trita loca, cupidine visendi & venerandi: de Cruce etiam inquisiuit nostrâ illâ servatrice. Fodit, tres reperit, ac diu animi anceps hæsit quæ esset illa vera. Nam Titulus, quo dignoscitur potuisset, iacebat seorsim dissectus. Denique miraculo & divinâ indicatione opus fuit ad discernendum. Quid autem opus, vi vestigia clavorum modò in vnâ: Argumentum certum est, & res ipsa per Ecclesiæ annales.

C A P. I X.

In quibus partibus clavis, & quo numero?

CLAVOS autem istos, siue & funes, in manibus pedibusque fuisse satis notum. Nonnus de Scrutore:

Καὶ πρὸς τοῦ τὰ δεξιὰ τοῦ ἀδελφοῦ κλειδίον κέντρον:

Et pedibus manibusque ferens stinnulos serratos.

Tertullianus de veteri vaticinio: *Foderunt manus meas & pedes] que propria atrocitas crucis.* Habent atrocitas libri scripti: & rectè, vt amat loqui ille scriptor. At quàm multi isti clavis enimerò dissident. Alij de ternis asserunt, vt Nonnus, qui Christum depingit.

Quæ clavis & pedibus

Tres quidam volunt.

*— αὐτῶν δὲ πικρῶτατος ἄλλοι γὰρ αὐτοῦ
ἀπὸ τοῦ ἵερῆς ἕρπης καὶ τῆς ἐπιτομῆς ἐπιπέ,
Ποσὶς ὁμοῦ ἀρροῦσιν.*

Facit

Facit ecce magno & singulari clavo pedis utriusque pectusculum transfixi, & quidem rimo istu, idque pedibus mutuo impostis & complicatis. Clavum eff. etiam illud Nazianzeni, pariter de Christo, vbi cruce deponitur:

Τὸν τῶν ἐπιπέδων καὶ κλειδῶν ἐξ ἑνὸς ὁμοῦ

Nudum triclavis repositum ligno auferens.

In Christi passione.

De Glor. cap. vi.

Scem. De Passion.

Mosellat.

At contra tamen tendunt alij, & suggerunt quaternos. De eodem Christo Gregorius Turonus: *Clavorum dominicorum, quod quatuor fuerint, hæc est ratio. Duo sunt affixi in palmis, & duo in plantis.* Sed & Cyrilianus meliorique auctor quod Plautus ex more asstruere videtur tantos:

Ego dabo et alentum, primus qui in crucem excucurrerit, Sed cæleste, vt offigantur bis pedes, bis brachia.

Nisi is tamen ibi sensus. vt feruulus ad maiorem quasi cautionem, & ne facile se refigeret, voluerit non femel manus pedesque, sed bis singula figi: ita inquam, vt bini in quoque membro essent clavi. Quàm magis considero, tam magis hoc dictum censeo: cum id quoque reperiam, per sæculum multiplicatos alibi clausos. Vt in Martyrologio: *Agricolam plurimis clavis Cruci affigentes iutererunt.* Interdum & in aliâ corporis parte. In eodem Martyrologio: *Philomenus manibus pedibusque, ac demum capite clavis confixio, martyrium consummauit.* Itaque si morem veterem vides, arbitrarium fuit de clavis, & frustra litigemus. Si de Christo tamen quaeritur, nescio, & in dissensu Patrum non est meum arbitratum.

de quatuor.

In Plautus nona capite.

Pluribus clavis fixi.

111. No. 22.

111. No. 22.

C A P. X.

Ordo & Modus affigendi. An lignum aliquod in Cruce supplicium?

ADDO magis designandi modo. Is fuit, vt manus primùm figerent, inde pedes. Graphicè Lucianus in Dialogo vbi Prometheus figuratur. Vulcanus Mercurio loquitur: *extensus ambas manus ab hac parte in adversam.* Atque initium à manu dextrâ. Ibidem Mercurius Prometheus:

Manus primam fige.

F 3

AN. 1787

ΑΝ ἄρα τὸ πᾶν εἶναι ἐν τῷ ἑαυτοῦ καταδέσσειν, ἢ ἀποσπᾶν, τὸ πᾶν
 παρ' ἑξῆς ἀποκαταστήσει. Δὲ καὶ τὸ εἶναι, ἀποδοῦναι ἢ μάλα καὶ ἰσχυρῶς
 Sed probe dextera. tu autem Valcani, astringe, & confige, &
 malleum fortiter demitte. Da & alteram, quò illa etiam recte astrin-
 gatur. Tum itum ad pedes. Sed ambigas, Manùsque fuerint

An ferre-
 tur in con-
 dulum cor-
 pum?

An ferretur
 in quò videri
 quò

Detabellâ
 suspensa
 videtur.

toti moli ferendæ? Apparet enim corpus omne (præsertim
 si quis pedes inflecteret) pependisse à manibus solis. Ego ita
 arbitror, Quisnisi Duræ & nervosæ illæ partes, & lentæ fran-
 gili. Fortasse nec in mediâ semper manus volâ clavi fixi, sed
 superius paulò quàm cum brachio coit, id est circa carpum.
 Plautus facit suspicari, qui dixerit scribit brachia offigi, non
 manus. Sed puto equidem amplius. si corpus grauius, aut
 manus tenuior, adminiculum sapè fuisse funes. Illos quoque
 additos, & circa humeros aut pectus medium, ad crucem
 adstrictos. Hoc malim, quàm cum alijs afferculum siue ta-
 bellam inducere, in quâ in nixi & fixi simul pedes. Nimis ac-
 curata ea fabrica, imò delicata. Tamen in Christi cruce Gre-
 gorius Turoniensis agnoscit, quidne fuit, an quia piè imagi-
 natus est? Ipse quidem sic: In stipite erecto foramen factum ma-
 nifestam est. pes quoque parue tabule in hoc foramen insertus est. su-
 per hanc vero tabulam, tanquam stantis hominis, sacre affixe sunt
 plantæ. Nec scio an illic Innocentij hæc referenda: fuerint in
 cruce dominicâ ligna quatuor, stipes erectus, & lignum transuer-
 sum, truncus suppositus, & titulus superpositus. Nam vidi qui de
 Trunco sic acciperent: et si vox videtur abnuere: quæ parùm
 apta ad minutam illam tabellam. Verba etiam plura & se-
 quentia Innocentij eùm examino, sentire eum dixerim non
 de hac impositâ, sed verè (vt loquitur) supposito trunco, è
 quo ipsa crux surgat. Ita enim sensisse videtur: truncum
 aliquem fuisse, siue fulciendæ cruci in imo appositum (ar-
 raphis Græci id genus obliqui sustentaculi vocant) siue sub
 ipso recto stipite in terrâ, cui ille immittitur, vt firmior staret.
 Neque ego aliter id factitarum: sed mentem scriptoris po-
 no. Trahunt etiam Irenæum istuc, qui crucem sic deformat: Iste
 Iste habitus crucis fines & summitates habet quinque duos in lon-
 gitudinem, & duos in latitudinem, & vnam in medio ubi requiescit
 qui clavis configitur. En, inquit, medius ille finis tabella est in
 quâ

De Glos.
 Mart. cap.
 22.

Serm. 1.
 de mo.
 Mart.

Lib. 11.
 aduent.
 Mart. cap.
 22.

quâ corpus requiescit. Fateor verba hæc iure, nec temerè
 contenderim de alienâ mente. Tamen Iustinus martyr, è
 quo sumpta hæc videntur, sic de isto fine: Kò τὸ ἐν τῷ πᾶσι τῶν
 ἰεροῦ σκοπῶν αἰετὸν καὶ ἀσπὸν ἐστὶν, ἢ δ' ἀποσταθῶν αἰετῶν ἰσορρο-
 πῶν.

Aduent.
 Triph. lib.

Vide sup.
 Lib. 1. cap.
 12.

Et illud in medio defixum lignum, vt cornu ipsum etiam eminet,
 in quo feruntur & quasi inuebuntur, qui crucifiguntur. Cornu
 id appellat, & notare vult quomodo aptè in planâ hæc tabel-
 lâ? Videndum ne veterique ille scriptor aliud intellegat à iam
 dicto sensu. Diuidunt crucem in quinque fines: Apus Ter-
 tullianus scitè appellat: quatuor illos, qui noti sunt & in-
 eurrunt: quintum, quem in mediâ cruce collocat, vbi
 lignum transuersum scindit
 transitque stipitem defixum.
 Hac consideranda, quin-
 que sunt fines: & vnus ille
 stipes (sed sectus) facit ter-
 mos. Quod autem aiunt in-
 ueni & requiescere: verum est
 corpus acclinatur ei & quasi
 innititur à tergo. Augusti-
 nus hoc sensu scripsit, Lon-
 gitudinem crucis à terrâ sur-
 gentem, cui corpus erat in-
 sum. An totum corpus? imò
 pedes tantum quod liquet:
 sed ad hunc innixum que in-
 tellegit, nec scio an inuixum
 scripsit. Tamen in picturis
 sculpturisque etiam piscis
 vestigium tabellæ huius exitare audio: non ergo temerè
 præterim. non cerè à Christi cruce: de aliis, audacius.
 Quod enim vestigium in scriptoribus antiquis?

Lib. 11.
 aduent.
 Mart. cap.
 22.

Vide sup.
 Lib. 1. cap. x

De Titulo, quid is Latinis? quomodo ascriptus, aut prelatus.

POST Astrictionem Inscriptio. Quid ea est? Causa supplicij, & ipsum crimen, & Romanâ voce Titulus: quâ & Iohannes est vsus. Atque item Nonnus:

Τίτλος, ὁ ὅτιος ἐγράφησαν ἁμαρτίαι Τῶν λαοῦν. Incipiat

Matthæus Arius bene & signanter dixit. Glossæ Græcicæ veteres: Arius, causa, materia, titulus. Eadem Latinæ, Titulus, ἰδὲ ἕξω. Latini etiam passim pro causâ. Vt poetâ:

Et poteris titulum mortis habere mee?

Valerius: Fime vitæ nostræ variis & occultis causis exposito, iterum quædam inmerentia supremi sati titulum occupant. Atque hic Titulus præferri aut apponi solet damnatis. Præferri, vt in Suetonij Caligulâ: "Precedente titulo qui causam pœne indicaret, per cætus epulantium circumducitur. Epistola Lugdunen-

Damnatis asserri solent:

sium, de Attalo Martyr: Πειλαχθῆος κτελεσθῆναι ἀποθανόντος, ὁπίσθεν ἁγῶν ἀποθανόντος, ἐν τῷ ἐκτελεσθῆναι ἁμαρτίαι, Ὁδοὺ δὲ τῶν Ἀπτοῶν ἐν ἑξῆσι: Circumactus per amphitheatrum tabellâ ipsum præcussis, in quâ Latine scriptum, Hic est Attalus Christianus. Sed & appendi, aut apponi damnatis solet. Suetonius Domitiano: Patrem famulâs detractum è spectaculis in arenam canibus obiecit cum hoc titulo, Impiè locutus parmalarius. Quintilianus ostendit Gladiatores quos sic productos: "Quidam eum patrem sepeliret, am-

Vel in apponi.

Et orauit se. Die inueniis productus sub titulo causæ, rudem populo postulante accepit. Sed facit propriè ad Crucem Dionis locus, de seruo, quem dominus agi in crucem, idque perforum iussit: ἄλλο ἄλλο τιτὸν τῶν ἀρίτων τῆς θανάτου ὁδοῦ, διδόντων: Cum litteris (sive Titulo) que causam mortis aperirent. Sæpè etiam neglecto aut spreto titulo contenti Superdictione fuerunt, id est vt præconis præuents voce populo id nuntiaretur: de quo more alij, & ego aliâ.

Ita cum, sive non præconis.

Lib. ix. cap. xlii.

Cap. xxxviii.

Apud Euseb. lib. x. cap. i.

Cap. x.

Declam. cccxi.

Lib. xxi.

Post fixationem, quomodo mortui in cruce languorezant fame. Vitalitas quorundam.

BENE iam & fideliter fiximus: quid post fixationem? hæc tria, Mors, Crucio, Custodia. Mors, lenta, molesta, & vel à stillante paulatim sanguine, vel à fame. Quid si etiam ab animo ferarum omque lanatus videbimus, & singulatum diducemus. De sanguine quem demittebant fixi, clarum est, nec testimonij eget: & tum eâ causâ, tum ex acri verberatione quæ præterierat, credo inualidiores mul-

Mortuaria in Cruce, sive fixi.

Lib. viii. cap. viii.

Martyr. xxx. No. iumb.

Martyr. v. Septemb.

Martyrol. iii. Maij.

Lib. xxi.

De vit. beat. cap. xix.

tos obiisse. At de fame, Eusebius vbi Martyres narrat crucifixos in Ægypto: Τηρημένοι τῶν ἄνθρωπων, ἐκ τῶν κριμῶν ἁρτίων ἕλεον τῶν ἰσχυρῶν: & seruati sunt vni, donec in ipsis patibulis fame morerentur. Itaque legas quosdam diu in crucibus, vixisse, vt Plinius dicitur quorundam vira.

ingenitum scilicet obiret, aut vires. Beatus Andreas in cruce suspensus, in eâ populum docens, (ὁ ἀθλητὴς Deo dignum!) biduo superuixit. Victorinus sub Neruâ, iussus suspendi capite deorsum, ita per triduum vixit. Quod sanè miror in schemate illo minime apto ad longam vitâ. Magis etiam istud quod Timotheus & Maura in Cruce nouem diebus vini pendentes, ac se-

Leuantes & formidantes.

iplos in fide corroborantes, martyrium consumpservunt. Vnde hæc vis aut vitalitas, nisi à vitæ ipso fonte? Quamquam & alij quidam animosè egisse in extremis illis rebus legantur, velut Bomilcar ille apud Iustinum: qui patibulo suffixus in sero medio, magno animo crudelitatem civium tulit: adeo vt de summâ Cruce, veluti de tribunalis, in Pororum scelera contionaretur. Quidam etiam petulant: vt proteruuli apud Senc-

Altiâs d'entis.

cam, qui ex patibulo spectatores suos conspuunt. Atque etiam adnotavi, quosdam miseratione Principis, aut Magistratum è Cruce ablatos, post vixisse. Iosephus in vitâ suâ recitat: Redibam, inquit, è vico quodam, & vidi multos ex hostibus (Iudeis) crucifixos: & tres ex iis adgnoscentes, cum quibus antè mihi confesulo, valde in animo dolui, & cum lacrimis progressus dixi Tito. Ille autem statim depositos eos mandat diligentiâ curari, atque ex iis duo inter ipsam curam obierunt, tertius superuixit.

G

CAP.

Quosdam à volucribus, aut feris etiam viuis laceratos, & plerumque omnes mortuos. interdum & lanceis intersectos.

AT de laniatu etiam addidi, & causam illam quoque feci mortis. Haud temere. quia sic ligati, & cum se non commouerent, dari reuera ^{in uicibus} ut cum poetâ dicam, ^{in uicibus} Quosdam Quosdam. Atque id etiam uiui. Prudentius:

— Crux illum tollat in auras,
Viuentesque oculos offerat alutibus.

Horatius
lib. 1.
apud xvii.

Non hominem occidi, non pascies in cruce cornuos.

quia ficarij scilicet & homicidæ dari solent in crucem. Item Iuuenalis:

Vultur in memento, & canibus, crucibusque relictis
Ad sætus properat, partemque cadaueris offert.

Quin reperio in sententiâ iudicali quoque id aliquando expretium. Adis Martyrum: Claudius, Asterius, Neon, cruci affigantur, & corpora eorum auiibus laceranda relinquuntur. Itaque Apuleius proprium hunc refert Patibuli cruciatum, cum canes & vulvæ intima protrahunt viscera. Addit autem & Canes: & discas hec cruces non semper fuisse per altas. Quomodo enim, si canes attingerent, atque etiam lupi? Nam & hos Catullus addit in Epigrammatico, quod mihi quidem non nisi circumlocutio videtur cruciatiæ huius mortis.

Opinio de
Carullus
Epigram
maticis.

Si Comini arghyrio populi, tua cana senectus
Spurcat a impuris moribus, inereat:
Non equidem dubito, quin primùm inimicæ honorum
Lingua exsecta auido sit data vulvuræ:
Effusos oculos voret atro gutture coruus,
Intestina canes, cetera membra lupi.

Istæ mortes. nisi quod interdum lanceis etiam transfuerberatos lego, an ad accelerandum fatum, an explorandum? Illud fuit in Marcelliano & Marco: quibus ad suspitem ligatis in pedibus eorum affixi sunt clauis, cumque transisset vnus dies ^{innoxius} inisse

Luceo
transfuerberatos

lib. 1.
apud xvii.

lib. 1.
apud xvii.

lib. 1.
apud xvii.

Termin.
adfert
Iud. cap. x.

lib. 1.
apud xvii.

Aliaz.

inisse ambos (Fabianus iudex) lanceis per latera verberari. At istud in nostro Domino, cui miles iam mortuo lanceâ latus aperuit, scilicet periculum bonâ fide obiisset.

Crurifragium à Cruce remotum. Quid fuerit, in quos receptum, & quomodo?

NON autem & crura is fracta, inquit, atque ita interceptæ? Vulgo inuuluit hæc opinio, sed vulgo. Qui penetrant & examinant, vident disparata hæc supplicia & seorsim fuisse. Induxit vulgum, quòd in sacrâ historiâ latronibus duobus crura fracta leguntur. Atqui sciant pro moribus Iudæorum id fuisse: atque illic fortasse tantum. Lactantius monuit: Suffixus itaque Christus cum spiritum deposuisset, necessarium carnis necesse non putauerunt ossa eius suffringere, sicut eorum mos ferebat. At caute eorum mos: nempe Iudæorum. Et cur hoc Iudæis fraus legi fieret, quæ insulerat ad Solem occasum suspensiosos deponi. At deponi nisi mortui non debent: diutius autem perique viuere: ergo hæc aut aliâ viâ mors festinanda. Aliâ etiam dico viâ: nec crediderim fuisse hæc solam. Lex quam tango, est in Deuteronomio, & vertit sic doctor Afer: Si autem fuerit in aliquo delicto, ita ut iudicium mortis sit, & morietur, & suspensus cum in ligno, sed sepultura sepelietis eum ipsâ die. Ergo Crurifragium propter nihil ad Crucem: tamen quia se ingerit, & vile, atque item seum est iuxta crucem, breuiter de eo dicam. Vox ipsa proba & vetus. Glossæ præfæ: Crurifragiū, quod dicitur, atque alibi Crurifragium rectè etiam feribunt. Nam Tago & Tango, & Frago & Frango, dixerunt: sed prior scilicet scriptio magis pro archaismo. Diuisit elegantia gratiæ Apuleius: Uxor diras in eum deuotiones depræcatæ, & crurum eius fragium abominata. vbi adominata pro vero magis & pro sensu. Ipsa res antiqua, & iam Plauti, & ante æuo, passim Crurifragium minati ferunt. In eius Aferiati:

— Crura herile offringentur,
Age impudice, nisi istum peries.

Et credam, vt crucem ipsam, pecculiat fuisse feruis. Sec-

Cura non
in fracta.

Nisi ferit
in Iudeis.

Car. 10.

Dr. Cruri-
fragi.

Optim in
vix.

autem liberi etiam sub furcâ interdum caesi, exemplum in Epitonâ Liuji clarum, de C. Matieno: qui accusatus apud Tribunos quod exercitum in Hispaniâ deseruisset, damnatusque sub furcâ duâ virgîs caesus, et sestertio nummo veniit. Nam et si ille non ad veram mortem caesus, tamen ad civilem, & libertatem civitatemque pariter amisit. Atque ideo dixi plerumque mortem consequam: eum & in Plauto legam:

*Et ob eam rem in carcere me esse compactum scio,
Et postquam es emissus, casum virgîs sub furcâ scio.*

Quæ obiciuntur seni viuo etiam & videntur.

CAP. III.

Ligatos ad Furcam in crucem solere tolli, Furcam & patibulum videri eadem, aut haud longè distia.

SEd cum Furcâ in crucem latos etiam dixi: quod rei nostræ facit, atque id tale fuit. Ligati ad Furcam, & sub eâ caesi, per viam ducebantur, fixi deinde ad eam, tollebantur in crucem. Firmamvis veterum scriptis. Arnobius: *Seruum pessimè meritum per Circi arcam mediam traduxisse casum virgîs, & ex more, multasse post patibuli panâ.* Ita legitimus, non penam. Et quod ait, *ex more*, huic rei feligitimus: quasi receptum videlicet & tralatitium post executionem hanc, suspensum. Nam et si Arnobius non exprestit sub Furcâ casum: tamen ita fuit, & in ipsâ hac narratiunculâ alij omnes cõsensu produnt. Linius: *Seruum quidam patris familiaris novdam commissio spectaculo, sub Furcâ casum, medio egerat Circi.* Cicero: *Seruus per Circum, cum virgîs cederetur, Furcam ferens ductus est.*

Valerius: *Cum seruum suum verberibus multatum sub Furcâ, ad supplicium egisset.* Denique Lactantius, qui & Parrisfamilia nomen exprestit: *Antonius Maximus (potius Antoninus, ex Macrobio) diuerberatus seruum sub Furcâ, medio Circi ad supplicium egerat.* Ergo sub Furcâ ad supplicium acti: sed nunquid in eâ appensis? Ita, quia hæc Furca non aliud quam Patibulum fuit. Certa auctoritas Macrobi: qui de illo ipso facto. *Antonius, inquit, Maximus quidâ seruum suu verbe-*

ratum

ratum, patibuloque constructum, per Circum egit. Quid hoc est, patibulo constructum, nisi quod alij omnes Furcam dixerunt, & Linius de Horatio, *sub Furcâ vincitum.* Nam ita res fuit. Alligari brachia manusque ad hanc furcam solent: atque ita circumduci, mox in eâ attolli. In Plauto legis, *Dissestis manibus patibuloque habere.* item: *ive patibulum per cruce.* Et quod Nonius ex eo citat: *Patibulum ferre per orbem, deinde affigi cruci.* Nota vera & seriem: Ferre, deinde affigi. Quæ ipsa in Licinij historici fragmento apud eundem Nonium:

Ad patibulos (ita mutato genere, pro patibula) deligantur, & circumferuntur, cruci desiguntur. Clarè omnia. Habes, vt in Macrobio, ligari constringique ad patibulum; habes, circumferre; habes de figi. *Circumferre* inquam, nam quod vulgò est *circumferuntur*, vercor vt rectum sit, quia non profectò circumlati, sed ipsi patribus suis ibant: nisi tamen capias quasi circumductos. Sed ego malim, *circumferuntur* ponni. vt sit ligatos ad patibula, ea ipsa circumtulisse. Ita Plautus: *Tu quidem hodie canem & furcam feras.* Nam ibi Furcam, quod patibulum aliâs, dixit, sicut & hic: *Cum furcâ in orbem, tanquam Carbonarium.* Atqui docendum etiam est, iniquis, in eâ appensis: Nonne res clamat? Si enim Furca idem quod patibulum: quid ambigas? Constat certè in patibulo suspensos. Sed firmo & testibus. Festus: *Furcilla sine Furcilla, quibus homines suspendebat.* Cedo de quibus aliis hoc accipies? Plinius: *Supplicia annua caves pendunt, inter eadem lucentis & Summani, furcâ sambucæ, arbore fixi.* Vix est vt aliter intelligas, quam in furcâ ad arborem fixos. Ad clarissimè iam Firmicus: *Seuerâ animadvertentia, sententiâ patibulo suffigitur, in crucem crudeliter erigetur.* En, primò patibulo suffigitur, deinde tollitur in crucem. Atque hinc illa phrasis, *Patibulo crucis affigi:* quia patibulum scilicet, hoc sensu, pars crucis. Distinguit & Tacitus: *Patibula, ignes, cruce.* & quod patens hæc transuersaque pars sic dicta, Seneca indicat: *Alij brachia patibulo explicuerunt.* sicut inferior dehisque stipes, *Crux* proprie dictus.

H

CAP.

Nisi ad mortem.

Lib. xv.

Metell.

In patibulo.

Menach.

Plautus
licinij
sueti

Correllus
Lactantius
Macro.

Cassini.

Lib. vii.
adinst.
Geu.

Cum Epitoni
ad appen.

Arnobius
obiter cor-
rexit.

Lib. ii.
Mahest.
cap. xxxi.

De Diodo-
nari.

Lib. i. cap.
vii. lib.
ii. cap.
viii.

Patibulum
partem a
Cruce di-
sternim.

Furca &
patibulum,
solum.

Lib. i. Sc.
tum. cap. x

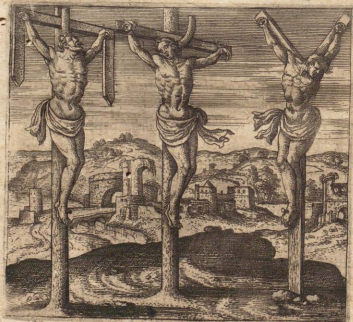
* Malim.
proclivae,
ut possit
antelae.

— si quisquam hodie praeferat hanc
Pasticum nostrum pepulerit, patibulo hoc
Ei caput desingam.

Et interpretatur *Seram*, quod ostia occluduntur, quod haec remotâ
valve pateant. Credo cum ex ipso argumento fabulâ sic pro-
ferre, & quoddam lanitor aliquis atque ostij custos haec dicat.
Certè quidem *Sera* est lignum transfuersum quod ostiis op-
poni solet, in postem vtrisque immisum. Hodie quoque
vsum. Itaque *Glossæ*: *Sera*, *uostis d'ipae*. Et Poëta aliquis
— *excute posse seram*. Atque ego amplius arbitror, etiam
si olim Furca aliâ facie fuerit: tamen commodi causâ, &
quia priorior faciliorque haec appensio, successit singulare
hoc rectumque lignum, & id tulisse in humeris, manibus
inibi reuinctis, in coque mox figendis. At si tertia sententia
sedeat, facilis suspensio, siue in ipsâ Furcâ defixâ in terram
simpliciter, siue cum eâ in altiore arborem aut lignum
sint sublata. Figuræ videantur.

* Furca spe-
ciosa.

In tertiam
appensio.

CAP.

In Patibulo
lino.

Quid in
Amor.

Lib. v.
Orig.

L. XXIX.

L. XX.

De nouâ Furcâ, quæ nostram Patibulum, Tribonianum substituisse
passim in Legum libris.

DE veteri Furcâ sic censemus, cum lege respiciendi & re-
siliendi, si quis meliora. Mutate in his talibus non
mibi probum. Noua sequitur quam dixi, quia inferioris
æi inuentum. Ea est instrumentum è ligno triplici, formâ *Iugi*
reteris, cui appensio homines laqueo strangulamur. Hodie quoque
vsum & speciem hanc habet in plerâque Europâ. Non &
piscis cognita: non arbitramur. Pœna quidem laquei Ho-
mero expressa, qui facit impudicas ancillas ab Vlysiê sic pu-
niri. atque idem infamem *regi non aduocari dicitur* (ita loquitur)
Et impuram mortem ostendit: vti & Plinius, qui prope seram
dixit, quia spiritus intercluditur, cui exitus quaerebatur. Sed à
Græcis vsurpatam vix reperias: nec à Romanis quidem in
publico. etsi ij, in carcere, damnatis gulam laqueo fran-
gebant. Credo cepisse, cum crux desit, & vicariam illi fa-
ctam. Ildori quidem æuo nomen hoc & vsum habuit. *Pa-*
tibulum vulgè, inquit, *Furca dicitur* (ita nunc quoque in Hi-
spaniâ, vbi ille scripsit) *quasi ferens caput. Suspensum enim es-*
trangulatum hæc exanimat. In libris legum, quas Tribonianus
atque eius adiuuæ collegerunt, satis frequens hoc nomê: &
vt opinor, significatione nouitâ: quia sublato Crucis sup-
plicio, qui in etiam Furca vetus? Itaque ipsos Iurisconsul-
tos vsurpasse, non habet fidem apud iuris & moris antiqui
peritos, qui verè notant, substitutum id pro Cruce: causâ
apertâ & liquidâ, quia Constantinus lege larâ sustulerat Cru-
cem. Ergo ipsi quoque, qui leges collectum ibant in æni il-
lius & sequentis vsum. Exempla plurâ sunt, & notata aliis:
quædam etiam vbi inconspicua, vt in isto Callistrati de
Pœnis: *Famosos latrones furcâ figendos placuit*. Inconspicte, in-
quam, imò ineptè. Quid? ad Furcam nouâ homines figun-
tur? certum est alitringi. Sed fuerat *Crucis figendos*: mouerunt
alteri, altero terentio, quod non debebant. Simile in Vlpiano
de Pœnis: quod excipit etiam fortale corruptit. *Decuriones*
in metallum dari non possunt, nec furcâ subici. Crucis in Vlpiano
fuerat:

Quid noua
Furca?

Laqueo aut
peris neci-
uerunt.

* Sed nou
vsus appen-
derunt.

Quomodo id
loquatur?

* Cuiusdâ
fabrum,
alio.

64 DE CRUCE
 * Vt in li-
 bris ali-
 quorū scrip-
 turarū
 vidimus,
 caussam
 cognoscit

fuerat: sed quis dixerit, *Cruci subiciit* Itaque *subfigi*, vel *sus-
 figi*, vtrum censam; & eandem *subfigi* hic agnoscam.

CAP. VIII.

De Raro modo in Schemate. & primam de Inversa sus-
 pensione.

Varij figu-
 ra modis.

AD FATIM de Furcā, quæ inter Raros figendi primus
 Modus fuit. Alter, qui Schemate à vulgari dicitur.
 Intellego, cum alio atque alio habitu hominem affigebant. Id quo-
 que factitatum, vt ingeniosa crudelitas eit in pœnas. Iose-
 phus, vbi narrat Iudæos iussu Titi crucifixos: Προσθηται δὲ οὐ
 σπανίως διὰ τῆς αἰῶνος τοῦ ἀθέτου, ἀλλὰ ἀπὸ οὐρανοῦ, αὐτοῦ ἡ
 Affigebant milites, ab ira & odio, eos quos ceperant, alium alio sche-
 mate, ad ludibrium. Hæc schemata varia fuere, quæ in lectio-
 ne vidi, tangam. Est illud, quod *Inversam* dixeris, cum homi-
 nem in caput suspendunt, pedibus sublati.

Lib. v. Ex-
 cid. cap.
 xxxviii.

Inverso ca-
 pite.

capite conuerso in terram suspendere. Eusebius ostendit Marty-
 ribus in Ægypto id factum καὶ ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ ἀποστολοῦ διηγεῖται, οὗ
 ἡμεῖς τὸ σὺν ὁμοίᾳ τοῦ κακίοντος, οὗ δὲ τὸ ἄλλο κατὰ τὴν ἐξο-
 κλήσιν διηγεῖται. Atque alij iterum crucifixi quidam more in masculis re-
 cepto, quidam etiam deterius, inuersa figurā, & in caput pendentes.
 Quod ipsum in D. Petro, sed eo rogante, ne affimularetur
 Magistro. Abdias: *Et accedens ad Crucem, rogauit vt inuersis
 crucifixi figeretur.* Chrysostronus: Χαίρους ἵψῆς, ὅ τὸ ἔδαλον τὸ σκα-
 ρὸν ἀποταύσας, ἡ κατὰ ἡμετέρας τὸ διδασκαλῶν σκαρῶδελος ἡ δὲ ἄλλος ἐκ
 ὁμοίᾳ ἡμετέρας, ἀλλὰ μὴ ἀλλοῦ ἐπὶ κεφαλῆν, ὅς ἐκ ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ πάλιν
 πάλιν ἡμετέρας: Gaudens à Petro, crucis lignum degustans, & ad instar
 Magistri crucifixi reculans in recto Schemate, sed magis in caput
 obuersus, tanquam in celum viam à terrā faciens. Et Petrum
 quidem etiam clavis inibi fixum, idem Chrysostronus testatur: ὁ
 ἀποστολῆς ἡμετέρας, ὅτις τὸ ἄλλο ἐκείνου ἡμετέρας διηγεῖται: O benedicti
 Clavi, qui sacra illa membra penetrarunt! Sicut & Calliopius
 Martyr, post tormenta, verso in terram capite Crucis affixus est.
 Affixus, non deo iunctus. Tamen & funibus adstricti. vt
 Symeon Metaphrastes de Philippo Apostolo: *Martyr ce-
 dunt & verberant, deinde cum funibus à talis reuinxissent, sub-
 limem*

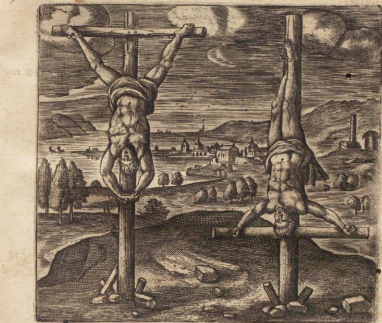
Constat.
 ad Mart.
 cap. xx. 7
 Lib. viii.
 cap. viii.

Orat. in
 Pet. &
 Paul.

Martyr.
 viii. April.

LIBER TERTIUS.

65
 limem suspendunt precipitem. In cruce enim aut stipite sic sus-
 pensum accipio. Nec aliter Ammianum: *Dracuntius &
 Diodotus iniecti per crura funibus exanimati sunt.*

CAP. IX.

De obliqua suspensione, de variante, & inter arbores scissione.

REFERIO & obliquos super crucem crucifixe posi-
 tos: vtn Plutarchi Antaxerxe: Is narrat Paryfatidem
 regin matrem infensam Eunuchu cuiuspiam, arte eum rede-
 gisse in suam potestatem. tum iussisse ἐπιφέρει ζώνην, ἢ τὸ ἰσο-
 στήμη πάλιν διὰ τῆς αἰῶνος ἀνεκτεῖλαι, τὸ δὲ διπλῶς περιεβραχίονα
 ἔδωκεν: cutem viso detraxi, & corpus quidem obliquum rarisque
 tribus stipitibus sine crucibus infixi, pellen seorsim in palo poni.
 Video & inter duos palos dispellis manibus pedibusque al-
 ligatos, vt in Martyrologio, de Anastasiā: *Manibus & pe-
 dibus extensis ligata est ad palos.* Video & inter arbores appen-
 sos, &

Colligat
 infans.

Demofra.

Nuda Calcedonio sic pectora praebruit viso
Non falsâ pendens in cruce Laureolus.

Marcellus
explicatus

Nec satis capiunt, certe non reuelat, interpretes. Vult quem-
piam sustinuisse velut in fabulâ personam Laureoli: & cum
is pro argumento crucifigendus esset, sed in speciem & moris
causâ: rem ex fabulâ Titus fecit, & noxium quempiam ita
fixit, & fixum bellis etiam obiecit. Dico obiecit, atque ita
proprie: aliud est, dare ad bestias. Vopiscus in Aureliano:

Tertullianus
noti.

Et Suetonius
noti.

Sani Mnestheus postea surrectus
ad stipitem, bestis obiectus est.
Surrectus, valet reclus ligatus.
Surrectus, valet reclus ligatus.
Hic est stipes, quem Tertullianus appellat *Leoni concessum*. Ita lego, non *Leone*, libello De Pudicitia extremo. Atque ad hunc ipsum morem infamis & infanda illa turpitudine Neronis: quâ viros feminasque ad stipitem deligatos, ipse sine pelle coniectus, emissus è caueâ, medtos inuadebat. Xiphilinus è Diono: *in Nerone*.

Suetonius
cap. XLII

Μετρητικὴ βλάβος ἐπιπέσει γυναικὶ, ἀνεγείνηται, ἀνελεῖται τὸ πρὸς τὸν δεξιὸν ἀντιπρόσωπον, καὶ ἀνεγείνηται ὁμοίως ἐν τῷ ἄλλῳ, ἀπὸ τῆς ἰσθμίου.

CAP. XII.

De mortuorum in Cruce suspensione.

Mortui in
Cruce
dati.

Apostremò Crux *Fine* alia, cum non vivi sed mortui in eâ appensi. Notabis, & quod nobis solenne in rotâ exponere supplicio iam affectos, ad notam sceleris & infamiam, id olim in Cruce, & Orientalibus præferim. De Romanis nondum legi, nisi quòd Cæsar piratas, à quibus captus esset, cum in decisionem redigisset, quoniam suffixurum se cruci

Suetonius
cap. LXXV
IIII.

cruci iurauerat, iugulari prius iussit, atque ita suffigi. Sed id per clementiam, & vt subtraheret diuturnâ pœnâ. Alij per facinoriam & ad infamiam, vt dixi. Ita Carthaginenses in Hannone, qui captus reuigilisque caesus, effusus oculis, & manibus crucibusque fractis, velut à singulis membris parca exigentur, in conspectu populi occiditur: corpus verberibus lacerum in cruce figitur. Idem Parysatis in Eunucho, de quo supra. Item Ptolomæus Ægypti rex, in Cleomene, qui etsi manu sua animas cecidisset, tamen *antequam in cruce suspenderetur, in cruce suffigens, cum eam prius detraxissent.* Vbi obiter obiter, antiquum hunc morem exortandi in suppliciis, Ægyptiis Perlisque fuisse, quem & hodie Ægyptij tenent. nam grassatores sicariosque ita puniunt, diu viuos, donec ad vmbilicum carnisque perueniat: quod narrat Iohannes Leo, qui cum fide fati & iudicio res Africæ & Ægypti scripsit. Nec caduer solum, sed imagines sublatae in cruce, exemplo in Celfo: cuius corpus à canibus consumptum est, & nouo iniurie genere imago in cruce sublata. Auctor Pollio in xxx. tyrannis.

Justin. lib.
XXI.

* Cap. LX
huius libri.

Plerumque
post mortem
iucum.

De iudicio
sunt etiam
Orientali-
bus.

CAP. XIII.

E quo ligno Crux fuerit: Item in monte plerumque desixam, ipsam sepe alij culant.

PREGIMVS, de Formâ & Modo: duo velut lucefisa & extra diuisionem relicta, nunc adiungo *Materia* & *Locum*. E quâ materie Crux: ex obvio & prompto aliquo ligno. E quâ nostri Seruatoris: censemus è quecu. Primum quia viri fide digni asserunt, frustra sacratissimi huius ligni quæ hodie exstant, speciem hanc referre. Tum, quia crebra & frequens in Iudæâ olim & nunc quoque illa arbor. Tertio, quia robustum lignum & fixationi laturæque aptum. Itaque Silius in eo etiam crucifigit.

Cruce Christi
si quis querat.

Lib. I.

Quem postquam diro suspensum robore cecidit.

Iterum:

— Erecto suffixum robore mastis
Oscitabat onans populis.

ibidem.

* possit
tamen
quæ
quo
capere
posturam.

Nam quod superioris aliquot. xvi scriptores tria aut. quatuor geneta ligni in Cruce dominicâ agnoscunt, curiosè magis dictum arbitramur quàm verè. At quis *Locus cruci*: Incertus, & pro arbitrio: tamen plerumq; conspectus aliquis, & iuxta vias. Exempla enim exempla esse definiunt, nisi aliorum animum oculoque in se veritant. *Quintilianus: Quoties voxio crucis signum, celeberrima eliguntur viae, ubi plurimum inveni, plurimi commoveri hoc metu possunt.* Ita Alexander Imp. Eunuchum in crucem tolli iussit per eam viam, quâ erat servus suis ad suburbanâ Imperatoria iter frequentissimum. *Quintetiam* opida, certa loca habuisse videntur, huic rei adtributa. Sic Mameritini, more atque instituto, crucem fixerunt in via Pompeii. Sic Romæ iuxta vibem Tacitus agnoscit *Locum servulibus*

In Asia.

In Asia.

* Sic etiam, ut magis notabiliter conspicua, quæ efficitur.

panis sepositum: quod de Cruce & Crucifragio interpretatur. Hac ipsa de causâ posita ea sæpe in monte. Ut Seruatoris nostri, in Caluarie: ut Polycratis, in excelssimo Mycalensis montis vertice. Quin ipsa sæpe alta, præsertim in noxio aliquo in signi Itrifio Galbar: huc pertinuit, qui euidam implo. *ant: leges & civem Rom. se testificant, quasi solatio & honore aliquo penam leuaturus, mutari, multoq; præter ceteras aliorum, & dealbatam, status crucem iussit.* Actiorem, ve digniori, albatam, ut civi, qui in veste albâ. Tale in Iustino, de Carthalone: quem pater, cum ornatus suo, in altissimam crucem, in conspectu rebus suffigi iussit. Et Pæni factitarent in Regulo. Apud Silium:

— vidi eum robore pendens
Irdiam cruce sublimi spectaret ab alta.

Iam illa Amanis prætaxa: qui Mardocheo crucem quinquaginta cubitorum poluit, sed dipti ascendendam. Sanè pleræque omnes altissimæ, atque ideò communiter Tertullianus: *Timebit for sitan caro gladium grauem, aut crucem excelsum.* Quam ipsam rationem Lactantius in Dominicâ assignat. Nam quoniam, inquit, is qui patibulo suspenditur, & conspicuus est omnibus, & ceteris altior: crux potius electa est, quæ significaret illum tam conspicuum tamq; sublimem futurum, ut ad eum conuolentem pariter & colendum cunctæ nationes ex omni orbe concurrerent. O inopinatam, sed veram dictionem!

Cruces in Asia.

Ad Mart. cap. vii. & cap. xii. Lib. viii. cap. xxi. Lib. i. cap. viii.

LIBER TERTIUS. 71
cui fides maximè nostro ævo facta: eum; virtute & gloriâ magnâ Hispanicæ gentis, Nouus etiam orbis venit in Christianas leges.

Cruce sublata, atque etiam Crucifragium fortasse. Quando id factum, quæ sitam.

NUNC pedem in ultimo velut spatio pono, quod est *Quatenus* Cruce vsorpat. Postquam enim Vitam ipsam interfecit, non diu illi vita: & sustulit eam humanis, aut certè Romanis rebus, Constantinus. Serio iam ille Christianus, noluit salutare signum subseruire ad perniciem; & colendum illud atque eximium, pœnis vilicere damnatorum. Ergo sustulit. Victor: *Vetus* veterimumque supplicium patibulorum, & crucibus suffringendis, primus remouit. Calliodorus: *Supplicium Crucis, quod primitus apud Romanos erat in usû, lege prohibuit.* Atque efficaciter etiam sustulit: nec postea repeties reductâ. Augustinus: *Antea homines crucis figebantur, quos postea edicto prohibuit, manet.* Scholasticus Iuuenalis ad illud: *— Partem que cadaueris adfers, notat. Hominum. nam antiqui crucibus figebant.* Non ergo eius ævo. atque ex eo difcas non nimis antiquum ipsum, etiam antiqua doctum. Quando autem sustulit ferè, nec nisi sub imperij extrema. Colligo, quia illo iam imperante mentio etiam crucium: quid, quod apud ipsum? Lex in eius nomine exstat Theodolij Codice: quæ seruiæ liberti, qui dominos aut patronos aculeare aut deserere tentauerit, denegatâ audientia, patibulo adfiguntur. Iam Iulius Firmicus, qui eius regno scripsit, non semel Crucis meminit: ut recepti supplicij atque vsitati. Suprà exempla reperies, atque adde istud de latronibus: *Hi, inquit, in crucem tollentur, aut publicâ animaduersione damnati crudelissimâ necè peribunt.* At qui illa ipsa Firmicus scripsit, sub finem eius imperij, & liberis iam aduersis. Difces ex fine libri primi. Ergo serò, ut dixi, & sub vitæ finem. Indicat clarè Sozomenus, qui inter omnes ab eo leges hanc recenset postremam. *Αὐλοῦ τοῦ ὁμοῦ, inquit, τοῦ ὁμοῦ τῆς παύσεως τῆς τῆς σωζῆσις.*

In Consuetudine. Histoc. Tripart. i. cap. ix.

Quæst. in Ver. Toll.

Lib. vi. Tit. vi.

Lib. viii. cap. xxi.

Lib. i. cap. viii.

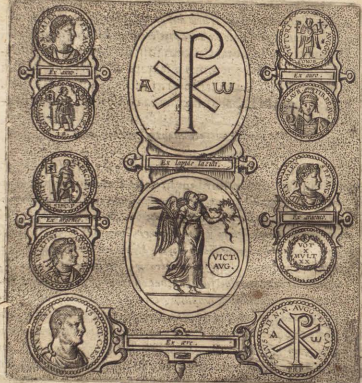
Consuetudine crucis & supplicij tollit.

Terminus insulitiam.

μολτα

CAP. XVI.

Crux in Militum armis: in Imperatorum capite & manibus, & pro insigni.

NE verò in Signis solum Crux expressa, sed etiam ipsorum militum armis. Eusebius: Ηδη δὲ καὶ ἐπὶ ἀσπίδι Ἰουδαίου. Ἐπίσης τὴν τὴν σαρκενὴν ἑσπέρην ἐν ἰσχυροῖς καὶ στασιμαχίαις ἔταξεν: Ἰασην ἄλλοι in armis ipsorum militum salutaris tropaei signum iussit existare. Quibus armis? duplicibus, Clypeis & Galeis: sed ita, ut Christi quidem ipsum nomen (litteris & notis, quibus in Labaro) clypeis inscriberetur, Galeis autem imponeretur supernè Crux ipsa. Prudentius sic discriminat:

In clypeis Christi.

Crux in Galeis.

clypeo-

— clypeorum insignia Christus Scripsit, ardebat summis crux addita crisiis.

Et merito Christus in clypeis, eo ritu quod solent nomina Imperatorum. Atque etiam hodie Constantinopoli sunt columnæ, à Constantino, ut putatur: in quarum basibus clypei cum his notis A W.

Sed & cruce in suum caput & ad Diadema Imperator transfuit, hicne, an alius? In Hieronymo quidem lego: Regum purpuras & ardentis diadematum gemmas patibuli Salvatoris pictura condecorat. Et credo ab ipso esse Constantino: qui, & in figuracionibus solidorum & imaginibus propriis signum crucis iussit inscribi. Id Sozomenus quoque asserit: Ἰδουμένους δὲ ἐν νομισμασιν, καὶ ἐν ἀσπίδι, ἐν ἀσπίδι αὐτῶν ἐπιγράψαι καὶ οὐρανῶν τὸ εἶδος τοῦ ἰσχυροῦ καὶ μαρτυροῦν αὐτῶν ἐν ταῖς ἐπίσταις αὐτῶν ἐπὶ τῶν ἑσπερίων: Impresso autem sibi in nummis, aut picto in imaginibus, iussit semper adprimi & adpingi istud divinum Symbolum: & restantur etiam nunc imagines quæ in eo schemate existant. Statuam etiam sibi erigi fecit Romæ in vrbe mediâ, quæ manu hoc salutare signum teneret, cum inscriptione quam apud Eusebium, quæ vollet, legit. Et exemplum secuti Imperatores alij, in quorum Nummis hodieque cruces variè videmus. Aliàs victoriæ sunt quæ manu eas levent; aliàs ipsi, idque dupliciter. aut enim solam eam gestant, aut globulum cui ea infixa. De globulo Suidas etiam tangit, & causam aperuit, in Iulianiano. Qui, inquit, ἕρπον τὰδ ἑσπερίων ἐν αὐτῶν ἐπὶ κλισίῳ ἐπὶ τῶν πτεν. καὶ τὴν μὲν ἀεὶ καὶ καὶ ἐπὶ σφαιρίσιν, ἰσχυροῦ τῶν στασιῶν ἐκ ἡμετέρας αἰῶν ἀπὸ αἰῶν τῶν αἰ. σφαιρῶν τῶν στασιῶν, τῶν γὰρ ἰσχυροῦ τῶν στασιῶν, & αἰῶν τῶν αἰ. ἡμῶν τῶν στασιῶν τῶν στασιῶν: αἰῶν δὲ ὁ στασιῶν, ἡμῶν τῶν αἰ. ἐπὶ σφαιρῶν ἀεὶ καὶ τῶν αἰ. Iulianianus imaginem suam posuit super columnam in equo. Ea sinistra manu fert globum, cruce in eo infixa: significante quod per fidem in cruce, terra dominus sit factus. Globus enim terræ est, ob hanc eius rotundam formam: fides autem crux, ob Deum qui carnis in eâ affixus.

Crux in Diademate.

Crux in Signis Imperatorum.

Crux in Diademate.

Crux in Signis Imperatorum.

Crux in Signis Imperatorum.

Crux in Signis Imperatorum.

Crux in Signis Imperatorum.

Crux in Signis Imperatorum.

Crux in Signis Imperatorum.

Crux in Signis Imperatorum.

Crux in Signis Imperatorum.

Crux in Signis Imperatorum.

Crux in Signis Imperatorum.

Crux in Signis Imperatorum.

Crux in Signis Imperatorum.

Crux in Signis Imperatorum.

Crux in Signis Imperatorum.

Crux in Signis Imperatorum.

Crux in Signis Imperatorum.

Crux in Signis Imperatorum.

Crux in Signis Imperatorum.

Crux in Signis Imperatorum.

Crux in Signis Imperatorum.

Crux in Signis Imperatorum.

Crux in Signis Imperatorum.

Crux in Signis Imperatorum.

Crux in Signis Imperatorum.

Crux in Signis Imperatorum.

Crux in Signis Imperatorum.

Crux in Signis Imperatorum.

Crux in Signis Imperatorum.

Crux in Signis Imperatorum.

Crux in Signis Imperatorum.

Crux in Signis Imperatorum.

Crux in Signis Imperatorum.

Crux in Signis Imperatorum.

Crux in Signis Imperatorum.

Crux in Signis Imperatorum.

Crux in Signis Imperatorum.

Crux in Signis Imperatorum.

Crux in Signis Imperatorum.

Crux in Signis Imperatorum.

K 1. Nec

Ex cap.
174.

Atque ita Eustathius in Iliad x. Σακίς, ἐν ἧ τοῦ κακοῦ οὐκ ἔδον: *Affer,*
in quo maleficus ligabatur. Item Anstophanes: *βασανίς, ἢ πάλιν τρέπον,*
ἐν ποίμασι δ' ἄλλοις: Omnis modo tergum in asserem ligans. Κερόσο & in Eu-
fobio τέρσι pro cruce, & supra adduxi, lib. ii. cap. xii. Σακίς in hac
re dixit Herodotus in extremis Calliope: *ἄσπερος ἦν ἄλλοις ἐν τῷ*
ἀσπρῷ, σακίς α ἄσπερος ἀσπρῷ ἄσπερος ἀσπρῷ ἄσπερος. Quod verum: *Adita*
nam hunc in litu de pectore hunc asseribus suspenduntur. Vide an non sa-
vidi legas potius, hoc nostro sensu: *Ad hoc venis ad litu, asseri af-*
figentes suspenduntur. Est affixio in fipite simplex.

Κορυμῶ.] Ita palam Plutarchus in Cætare, de piratis: *πολλὰ δὲ κινεῖται*
ἰσχυρὰ κρημνισσάμενος: Sæpe miratus crucifigere eos, vt Latini omne lo-
quuntur & narrant. Est & Antiochi regis edictum, quo philosophos
regno pellit, & ponam etiam asclantibus ponit istam: *τοῖν δὲ κρημ-*
νοῦν ὄντων ἐπὶ ἀλλοτρίων ἀσπρῶν τοῦτοῦσιν ὑποκίσει, ὃ ἴσθι κρημνοῦνται, καὶ οἱ
πατέρες αὐτῶν ἐν ἀσπρῶν ἰσχυρῶντα: In ænium vero quicumque repe-
ritur ut apud hos, q̄ suspenduntur, & patres eorum barbati in maximâ
noxâ. Ita Athenæus recitat lib. xi. i. sed verum de hac nostra in cruce
suspensione, an de aliâ in trabe accipimus? In trabe, inquam, ad ver-
berandum flagellandâ inque. quem morem Græcis Latinisque fuisse,
comædiæ atque alia docent.

Alorum inanes leges.] Ita verè, inanes. Nam Aleiati quæ est: *Air*
Histiæum Malesiam intellegi, quem Saradibus propositum Ariapheræes
& Clavæque cruci fuerunt, eam de seculo & ad regem missi. Ita Herodo-
tus, inquit, libro sexto. Quod verum est: sed quid Histæo, cū Achæo?
Κερόσο, ἰσθὶς ἦν κρημνιστὰς ποτὶς, quia Histæum Malesium fuit, Milesi coloniam
Ionæ, Ionæ Abæti. Ergo à πατρί, Achæi. Quis color in hoc sermone?
Sed nec amicum nostrum audio sine auctore scribentem: *Achæam*
intellegi Lydia regem, qui ob avaritiam necatus in P. allis æque pepercit.

AD CAP. V.

Memorem Veneris Proserpina Adonim.] Antonius fabellam aspicit,
quæ est vita. Venus nam olim peperit hunc deam auerat, & vt sola fue-
ret, clam depulerat apud Proserpinam. Sed hæc mox in eâ dæ Han-
niacæ repetenti Veneri negat dare. Lis est, tur ad Iouem. Ille rem tie
componit, vt Adonis, quod ad vsum, in tres anni partes scæcerit. Pri-
mâ, vt Adonis, Adonis esse: secundâ, Veneris: tertiâ Proserpinæ.
Acquieuerunt, sed enim Adonis prior in Venerem, suam quoque
trientem illi tribuit. Hæc Apollodorus lib. ii. Bibliothecæ. Ergo istud
est, quod Proserpina nunc cruce vindicta. Theocritus & ipse huc
alexip. Eidyll. xv.

Ερως δὲ φησὶ Ἀδωνί, καὶ ἐπὶ δὲ ἄλλοις ἰν Ἀχιλλεῖα
ἠμυδίων, ἀετῶν, πορῶν τῶν
Μυρτῶν, ὃ βονε Ἀδωνί, ἰσθὶς δὲ ἀδινερατῶν,
Σεμειδίων, ὃ δὲ ἀδωνί, ἰσθὶς.

Nam vult non alteri concessum, vt modò ad inferos, modò ad sup-
stos iret, & alternis copiam fieri faceret duabus deabus.
Arbores recitas leuiter.] Ad has, vel ad nudum alium Cypriam, allo-
fic

Σὺν ἀπορ.
ἐπὶ ἀπορ.

fit Quinims in epigramate quo postam Græculum facete evis-
sus. Ille Philippum & Macedones insigni victoriâ fiegurat, cuius lau-
dem ad Ætios transferre Alcæus quispiâ voluit Græcâ lenitate. Sci-
licet quia in auxilium Romanis fuerat Atoli. Scripserat igitur:

Ἀλκίνοστος, ἢ ἄλλοις, ἐδὸν ὄντι, τοῦ δ' ἔσθι τοῦτο
Θυσανίαν, πρὸς τὸν κίλιον ἄμα ἔσθας,
Αὐτῶν δ' ἐμὲν ἔσθας ἔσθας, ἢ δὲ ἄλλοις,
Ὀδὲ τὸν ἔσθας ἔσθας, ἢ δὲ ἄλλοις:
In desisti, inhumani, his campo ecce cæcæsum
Thestias, cæsi militas decus,
Abbas domus i sub Marte, & Marie Ladino,
Quos Titus de latâ duxerat Italia.

En Ætolos Romanis propositos, & quasi hic accessio illorum. Momot-
dit Titum, & vitus est, sed verus veris. Rescripti alludens:

Ἀφῆσαι ἢ ἄλλοις, ἐδὸν ὄντι, τοῦ δ' ἔσθι τοῦτο
Ἀλλοις τῶν ὄντων ἔσθας ἔσθας,
Cortinibus, & fronde carens, hac monte, xister,
Alceæ crux desiguit æria.

Quibus verbis significat crucem de fixam ibi stare, quæ hominem
illum expleat. Plutarchum in Quinto lege: & mihi nota, alia hic
Crucem poni, quasi in scelere iungendo, suo loco à nobis dictum.

Idem verbò Cerecum.] Ipse Tertullianus hoc affirmat, de Coronâ
militis: *Prima ipsi reportata Cereciæ captivæ circumstitit.* nam quæ hæc Iis
quæ spicas reperit, nisi Cerecis.

AD CAP. VI.

Nescio an Mæcenas de scripta.] Ambigüe profero, quia est Mæce-
natis verba nobis faciunt, vix tamen Seneca, qui vclur interpretans
subdit: *Suffragas licet, & acutiam sefforo (ita legendum, non sen soro) cruce*
sub las, est tanti vulnus suam premore & passibulo pendere distillum.
Atqui pendere, & passibulo quidem, vix est vt conueniat in nostrâ Acu-
tam. Nisi fit tamen patibulum etiam de vno ligno, in quo homo qua-
modocunque expansus, quod laud minus velim sperni. Si displicet,
alia interpretatio querenda sit cruce, hic acuta. An idè talis, quia
cum dolore acri necat: vt morbi quidam acuti medicis. Lentè pro-
hemise in auelim opinat genus alio quod crucium in quæ, rarum in quo
sipes, cui homo acutur, simulis clausi, ac tritus fit præfixus, vt
cum ac quæciter vellet (*si fissurâ vox in Senecâ*) pungere ac scinde-
rent in corpore aucto. Nihil super hoc legi, fateor: commentum est
merum, nisi fit quid iuar illa Reguli machina, quæ fix armata, & in
eam ipse inclinat. Quæ est nostrâ crux non fuit (aumarium potius
quoddam & arca) tamen & cruce Senecæ appellauit epistola xcvii i.
item quæ libro de Providentia cap. 11 i. Certe quidem Acuta vocem
in Mæcenas verbis non sic leuiter & in ventum additam, ipse in-
dicat Seneca, qui eam attollit ac repetit (vt in ead) quali in eâ senten-
tia momentum.

Iam olim sic legitur.] Nempe in Curis secundis: id quæ è libris tan-
tùm?

tum? imò ante me Pincianus, vir fidei & iudicij bonus. Muretus rem-
anet aliter: sed qui bene examinat, habet à nostrâ. cuius sententia,
Hanc vitam mihi iussit & precega, etiam sedenti in accusa cruce.

AD CAP. VII.

Ipsi veterantur Etylos d' idvrou.] Quod ipsum pro cruce posuit in-
ceruus scriptor apud Suidam: *Ετυλόν δ' ἐν Ἰλλύσσει ὁ Φορβία, ἐπιρμασσε ἐν τῷ
δ' Ἰδύου Ετυλος. Ἰνεστεινος Ἰλλύσιον ἀρτοριον, ἡ ἡστένδι ἐν γέμνω ἰ-
γος. Id est cruce. et si Suidas interpretatur, τὸ πῦρον ἰσχυρῶς ποιεῖται.*
Vide ipsum in voce *Ἰδύου*, & *Ἰδύου*.

¶ Vt Christus de formantes.] Puto referendum, ut *Chī de formantes*. In-
tellego. X. litteram Græcicam, quæ verè figura manuum illarū fuit.

AD CAP. VIII.

Penula aut manus.] In penulâ aut veste monachorum crux, imò &
cruces, sic et cæpio Nicephorum Gregoram, qui sic de Imp. Andro-
nico monacho nouello: *Ανα μὴ ἰσοθρῖς ἀποδύσει τὰ τοῦ Θεοῦ σταυροῦ
ἴπτος, καὶ οὐ δὲ ἰδύατα. Superiὸν ἄνθρακον πρὸς αὐτὸν αὐτὸν ἰδύατα
ἰστένδι ἰστένδι.* Duae diuersi coloris cruce appositæ videtur dicere:
nisi tamen vnâ tantum intellegit, sic distinctam. Quòd manu autem tel-
licum cruce è collo pendulas gesseret, monachi hoc amplius etiam
manu. Auctor Damianus à Goë in illorum rebus. Illud etiam mihi
pouitum legi, micros oppressore cruce prætulisse, haud aliter
quam olim infulus & velamenta. Liguinus lib. vi. de Italis hoc no-
tat, qui vsu auxilium q̄ potestabant ab Imp. Frederico:

— ex omnibus vndique multi
Vrbibus ac vicis aderant, querulos, ferabant
Innumeras clamore cruce, hoc quoque querelas
Mortis solent aperire sua.

Cum anulo vel anula.] Anulam Becanus facit, & interpretatur (ita
ingenium & scopus viri fuit) *μνηστικὸς*, quasi moneamur apprehende-
re cruce, & eam tenere. Quid si oculum esse dicam? Iuauit aliquid
Macrobius, qui inter notas *Ægyptiacas* refert, & significare aïsolem.
Lib. i. Saturn. cap. xxi. *Osfrim* ut *epipys* et *Solem* esse asserat, quos *He-
roglifici littera sua exprimere volent, insculptam sepe vident, in q̄ spe-
ciem oculi exprimunt, & hoc signo Osfrim monentur: quia Solem, Iouis
oculum, appellauit antiquitas. Et sane quia signum hoc Tau *Vitam* ocu-
luram designant: nonne appositè Sol ascriptus, qui auctor vitæ?*

AD CAP. X.

Vnicornis enim cornua.] Curiosè & penè dixerim mortuò explicæ
Iustinus, simpliciùs multò Tertullianus aduert. Iud. cap. x. *Tauri de-
cor eius, cornua vnicornis cornua eius, in eis nationes ventitabit pariter vs-
que ad summum terra. Non vsique Rhinoceros destinabat vnicornis,
nec Minotaurn bicornis: sed Christus in isto significabatur, cuius cornua
lesent cuncti extrema. Nam & in antennâ nauis, quâ cruce par est, hac ex-
tremitate biva cornua vocantur; vnicornis autem medij distipis palus.*

* Αλλο

* Αλλο μὴ καὶ τὸν τροπαῖον.] Mutus locus, & aptant quidem hac
ad tropæa vulgaria, siue monumenta victoriæ: ego cum in verba in-
tendo, ambigè, & nescio quid de facibus potius lubolet dictum. *Per-
sillo* (ita veritè dicitur) *in progressu in publicum finis: illi verè signa tem-
perij & potestatis.* Atque cum inserta securi, cruce referunt planissi-
mè Nonne etiam Tropæi iniquis. Quis nescit led pre-
iuit fortasse aliquid de Tropæi illis: hic magis de facibus
(mihi quidem) dixisse videtur. Nec moucor quod
Tropæion voce vtriusq̄ nōmine & supra Malum in nauis sic
vocaui: & Eusebius etiam Labarum illum militare.
Posuit & verba alia excidisse. Nec pono tantem illa
ded propono.

Αυτοκρατορας ἀποδοστικόν τὰς ἰδύατα.] Quæ illa
sunt? quis me docet? In Nummis, in statuis nihil tale vi-
deo, nec vsquam in cruce positos Principes defunctos.
Subdubitatam an ad aqualis respiciet, quæ volantium
habitu, & in caelum tendentium passis alis conspiciuntur
in Nummis, & additum CONSECRATIO. Scilicet
quasi Iouis illa ales animam defuncti ferret in gremium
Iouis. Certè quidem eam formam cruce efficit & Patres mouent & res
ipsa docet. Sed non placet. Hoc nunc magis, intellegere eum imagi-
nes defunctorū Principum, quæ ordine in cruce in militaribus signis.
Nec enim viuorum solim illic effigies, sed magis mortuorum. De
istis ipso xuo Constantini Eusebius, lib. ii. De viâ eius, cap. xvi. De-
scribit Licium miles in pugnam, morte veterum, id est gentium &
morum: *ei δ' ἐν, inquit, πρὸς τοὺς θεοὺς δὴ τὸν σταυρῶντος, ἀπὸ τοῦ ἀπὸ τοῦ
χρῆος ἡρωτικῶς ἐκτίθει, καὶ οὐκ ἔδειξε τὸν σταυρῶντος ἐν τῷ σταυρῶντος
ἀποδοστικῶν: ἵτις quidem numer dertum fress cum multa manu mili-
tari ingruentibus, mortuorum imagines in signis inanimato præferentes. Et
scripti de hoc more in Militiâ Romanâ. Ergo hoc Iustinus exprorat,
Vos, inquit, cruce colitis, cum Imperatorum & quidem Diuorum
imagines proponitis in hastis & vexillis, quid nisi in crucibus? Nam
ea illis figura. Reflexi etiam aliquando ad Tertullianum in Apologetico:
*Quo si non simulacrum prius argilla deformat, cruce & stipis asper-
pissat* Sed hoc diffusum nimis est, nec tangit Imperatores tantum.*

AD CAP. XI.

Populariter & ad causam Cicero dixerit.] Quòd historici fide, non
opinor. Plinius non ei fautor lib. xxxvi. cap. xv. *Nonnam & inexcogi-
tatum antea postea, remedium inuicis ille rex (Tarquinius superbus) ut
omnium ita defuncturam figaret cruceis corpora, spectanda civibus, simul
& feru volucrarum, laceanda. Nam liquet eum loqui de mortuis & his
qui se interfecerit laborum tædio, quos ille crucifixus. Non id in
vius vsurpauit primus, ut ait, vltimique.*

Arboribus suspendunt.] Haud iniuriè ambigo, ad vtram pecnam
referam, inque, in Crucis. Nam nec verba aliterum euincunt, nec
alia exempla. Lego in Martyrologio, die x i i i. Martij, de duobus
L 3

MONA-

Resligiam huius tabella exflare audio.] Imò & video: ac misit ad me Dionysius Villerius vir veteri doctrinæ & mihi valde amicus eclypon nummi Gracianici veteris, qui aureus asseruatur in monasterio Lateraniensi in Han-

noniâ, quem ecce habes. Inscriptio in eo est: ΚΑΡΩΝ ΟΥ ΔΟΥΡΩΝ ΑΙΩΝΑ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΔΟΥΡΩΝ: ΜΑΝΘΙ ΡΕ ΔΕ ΜΠΙΟ, ΙΟΝΑ ΚΑΙ ΔΕΙ ΤΕΡΒΙ. Missus in nummus cum aliis sacris donatus est ab Henrico Imperatore, tunc Constantinopoli, anno Christi œc. c. vj. ii.

AD CAP. XI.

Παρασκευάζετε τον αμφοδεδουρον.] Id dicunt Circumduci, sicut Traduci, cum ostentui dumtaxat per ora populi ducebantur, & serpe alibi puniendi. Suetonius in Tito, cap. viii. *Hor* (Delator) non nisi modo traductos per amphitheatri arenam, partim subiectis in serenos ac venire precepit, partim in asperissimas in salarum anchis. Nescio an Martialis veteris, qui iamdu cubat in morbo, sic fanandus, lib. i. de hispiis Delatoribus & Titi factio:

Turba serenos part placidâ, inimica quieti,

Quæ semper miseram sollicitabat opes:

Traducta est vitula, nec cepit arena necentes,

Et delator habet quod dabat existimæ.

Titulus enim vuli traductos Delatoris. quomodo? nõdne omnium vultus est communis? non hic quia additum, quos & quam illustres quisque detulisset. Exempli causâ: *Hic est Titus qui Camerinum detulit. Hic, qui Lateranum, & talia.* In libris legitur: *Traducta est vitula, in aliis, Tradita Gaiula;* & emendatur, *Traducta est Gyarus,* quod ego & ratio facile rescillant.

Πάσις αὐτῶν ἐφορεῖ σφραγῖδα.] In tabellâ enim hæc talia scribi solent: sicut & Titulus Seruatoris. Cyprianus de montibus Sinâ & Syon: *Potius Platum impulsâ mente à Deo accepti Tabulam, & titulum scriptis tribus linguis: & in capite ligni elanâ tribus Tabulam cum nomine regis Indarum conscripsi.* Ex cuius verbis videtur etiam Tabulum non super lignum (vt multi repræsentant & pingunt) sed in ipso supremo ligno elanâ fixam.

De quo more alij.] Inter eos P. Faber libris Semestrium, vbi & ipsam plurâ de Cruce, & quædam scilicet atque edecumata.

AD CAP. XIII.

Disperata hæc suppellex.] Notauit & publicè ante nos monuit Cæsar Baronius, vir sacra profanaque doctus in Martyrologio. Sed cur frangebant us, quos statim mortuos vellent, crura? An non causâ in Plinio? Ille lib. xi. cap. x. v. notat in iis vitalitatem esse: atque addit: *Namque in ipsâ genua visusque commissurâ, dextrâ laeuâq; à priore parte,*

gemma

gemina quæ adam buccarum in anitis incisi: quâ per fossâ, cum iugulo, spiritus fugit. Aliud autem est fragio crurum. *Exscire crura:* quod in Ammiani lib. x. c. 11. legit, in oratione Iuliani: *Quisque agnomin cohærens incedat, sciens quidd, si reman serui signam, excidit cruribus relinquetur.* Hoc enim proinde est, quasi dixisset, neruis aut furraginibus incisis. Vetus sæuitia, & Annibali viripata in Romanos. Ennius: *Hæ pernas fac illi iugulo potentia Parvi.* Potentia Permi more Græco, est Peruus. Linius de capite, in clade Cannensium. *Quosdam iugulis vitæ, facillè fremibus populi busq; innotuit facillè,* nempe ne attollerent se, & vt de solati morerent. Vstupatum est Tyrannus in Eucharianos. Sozomenus lib. i. cap. x. de Paphnutio & Maximo: quos, inquit, *Μαξιμουσος ἐστὶ τοὺς μεταλλοισιργαζῶντας κατὰ νῆσους, τῶν δὲ θεῶν ἀντιῶν ἐπιβλάσῃ ἐπὶ λαμοῦ, καὶ τῶν ἀρετρῶν ἀγῶνας ἀπονοῦσθαι: Μαξιμῖνον ἀδ οὖν μεταλλῶν condennant, dextros eorum oculos excutunt, & sinistri pedis in stragines abscondent.* Eusebius ostendit aduri etiam solere, lib. viii. cap. xii. vbi quædam meminit τοὺς λαοὺς ἐσθῶς κατὰ τῶν ἀγῶνων κωροῦσθαι ὁμοῦ λαοῦ: qui sinistri pedibus, circa poplites, seruo aduisti, inatiles facti essent.

Libri non immouet.] Lego in Eusebio lib. vi. cap. xix. de Apollonio Martyre, cum in sub Commodò Principe delatus esset vt Christianus, accusator; ex lege crura fracta fuisse. Verba hunc rei: *Ἐπιπὸ ἔρι ἕρῃ η, κατὰ τῶν βασίλειῶν ἔρη, τῶν τῶν τοῦτοῦ ἡμοῦσθαι, ἀποῖνας κατὰ γένους τὰ σῶμα: quoniam viuere nefas, iuxta legem Principis, talium delatoris, statim crura ei fracta sunt.* Sed cuius Principis hæc lex tam commoda in Christianos? Non opinor ipsius Commodi. Nunc quid M. Aurelij: de quo Tertullianus Apolog. cap. v. *Quis sciat palam ab eius modis hominibus (Christianis) penam demonit, ita alio modo palam disperfit, aduclt etiam accusatoribus damnatione, qui quidem ratiore.* Et quod ait de damnatione ratiore, possis vel ad Crustianum istud referre: vel ad Vniucoburnum, quo officia cæsuratores Christianorum iubet euicere Principis epistola apud Onufrium in Falis expressa.

AD CAP. XV.

A Sole ac pluuia corrupti.] Exemplum huius rei etiam in libris sacris, vt Reg. ii. cap. xxi. *Dedit eos (septem viros) in manu Gabonitatum, qui crucifixerunt eos in monte coram Domino. Tollens autem Respha filia Aia calcium substravit sibi supra petram ad initio mensis, donec siliaret aqua super eos de calo. & non dimissi aues laterare eos per diem, neque bestia per noctem.* Hoc de pluuia: de sole, in Artemidoro lib. v. *Ἐστὶ τις λαοὺς ἂν ἂς ἀπὸ τῆς ἑρῆας γὰρ δὲ βλάστῃ ἀνῆλθῃ, καὶ ἀπὸ τοῦ ὁμοῦ ἀνῆλθῃ ἕως ἑξαυτοῦ. καὶ κατὰ τῶν οὐρανῶν τῶν οὐρανῶν τῶν οὐρανῶν τῶν οὐρανῶν: Pius aliqui facies i socio non posse accendere, & a calo eu accendit, crucifixus est, atque hoc modo igne calcissim conalescitur.*

M I V S T I

αρχαί δοματίου τίνος τὰ γράμματα, ἠδὲ οὐδ' ἰδιάν τὸ μὴ Χριστὸν, τὸ δὲ Κοιρανθίου. Chi, inquam, & Kappa nihil innotuit intoleranti cunctati. Nos autem diducimus innotuit esse has litteras, & significare velle illud quidem Christum, hoc Constantinum. Ita Iulianus, qui has ipsas litteras e Libro postea conatus remouere. Frustrâ, & vicit nomen quod æternum viuât & vincat.

AD CAP. XVII.

Ὁ ἔδωκε μακαρίῃ. Verè, quia nos per illud uisusque. Atque ita apostolica est ἡ ἀρχὴ ἡδονῶν ἰδονῶν ἀνδρῶν & uenerabile. Imperator appellat nouellâ quintâ. Eaque cædâ uicturum, in lapidibus sculpi, qui in solo. Lex exiit in Codice Iustiniano: & apud Paulum Diaconom. fic Tiberius: Cruxem Domini quâ frontem nostram & pectora manire debemus, eam sub pectibus conculcamus: Tale & Synodus habita in Trullo. can. x. x. i. i. Quamquam autem è pauimentis temporum remota, non etiâ è tectis. Fulsit iam olim ibi, clarum certumque symbolum Christiani cultus. Nicephorus Gregoras lib. ix. in descriptione temporis quæ Constantinopoli: Τίνα ἄρα μόντοι πύλαι αἰετῶν, ἀπολλοὶ τῶν ἐσθῆτων, ἰερῶν δὲ σὺν ἡρώσιν ἑσθῆτων, ὑποκατακλῆσθῆναι δὲ ὑποκατακλῆσθῆναι τῶν πνευματικῶν βλαῖναι: Tunc ceciderit multe crucium, quæ templis impositi è ferro solent, iussere non ualentes uim uocati.

FINIS.

APPROBATIO.

Hos I. Lipsij; Academiæ Louaniensis Professores clarissimi, de Crucis supplicio conscriptos tres libros, una cum Notis additis, testor nihil sacra ac orthodoxæ fidei repugnans aut ab ea dissonans continere, in super & varia eruditione referros ac prelo dignissimos esse censeo. Louanij 12. Calendæ Decembres 1592.

Henricus Cuyckius D. Petri Louanij Decanus, Academiæ Cancellarius, & Pontificius ac Regius librorum Censor.

INDEX CAPITUM

LIBRI PRIMI.

RECATIVNCVLA. **R**ecativncvla. **M**arivis & ordo operi. Cap. 1. Pagina 13. **C**rucis uomen polysemum. Hec nostra Galulæ etiam dicitur, nem Infulix lignum & Infame. Sed & Crux non in leges. Cap. 11. 14. **N**omina plura esse ad hoc supplicium: Tigere, Conijgere, Cruciare. Item Cruciaris, pro appendendo. Cap. 111. pag. 15. **G**racorum uerba ad Cruxem & crucifixionem. Hefichius & Ouidius emendari, esse itam explicita. Cap. 1v. 16. **D**istinctio prima Cruxium: & de specie uariis signis dicitur, affixione. Terribilitatem pro occasione correctas, atque isti eadem cum ceteris existimata. Cap. v. pag. 18. **A**ltera Simplicis Crucis species, Infexio. Seneca, Hefichius, Plautus, Plinius, illustrati. Cap. vi. 20. **I**n genere de Cruce Compall: tum de prima eius specie, Decalidâ. & an hæc sit Andrasæ? Cap. vii. 21. **C**onmissa Crux quod notis sit? exemplum testis, afferta, tum etiam uelutio nostra lingue. Cap. viii. 23. **A**firmata Crux in uerba & scripta maxime Patrum: ipsi ad per alios, & imaginis per nos citata, explicata. Cap. ix. pag. 24. **I**n quâ Crucium formâ Chyffius mortem tolerit uideri in uisita, argumento è Parricis & plicari. Suffragis non bona fides nota in uerba Pauli citanda sine explicanda. Cap. x. pag. 27. **A**pod pleraque gentium Crucis ferè uisitata. Apud Syros, Indos, Act. yppios, Persas, Afros, Græcos, maxime Romanos. Quando apud eos caperit? An & apud Germanos? Cap. xi. 29. **A**pod Romanos uisitata fuisse hoc supplicium, & plurimum seruum. Quæ ob causas & offici. Cap. xii. 30.

Etiâ libri quidam in cruce dati, sed uideret aut recentiores: ut Latrones, Sicari, Fallaci, atque alibi & Forer. Cap. xiii. 32. **Q**ue castis solidè assignata in Cruce Christi uideri innotuit innotuit & Seditionem esse. Cap. xiiii. 33. **C**rucis uerbum liberè & laxè uagata: in hebreæ, & seditionis, in Christianis, in sennas denique. Cap. xv. 34.

LIBRI SECUNDI.

Transfuso ad Madem figendi promissum de atrocitate huius supplicij, quod summum & Extremum dicitur. Cap. 1. pag. 35. **D**istinctio Modis, Vulgaris & Rarus. In his Flagellatio ex more semper antea. Cap. 11. 36. **F**lagellatum & Virgarum discrimen. Illa magis uisita, & magis acerbè esse, solere & talis operari. Cap. 111. 36. **S**olites ad Columnam uerberari, atque dicitur per uiam. De ipsa columnâ cuius statua corpus amexam. Cap. 1111. 38. **C**rucis hanc uisitat, aut totam, aut eius partem. Cap. v. 39. **D**edictio, cum uexatione, Stimulis etiam adit. Cap. vi. 40. **I**n ipsâ fixatione uidi in cruce dati: an aliam, an in terra, an alteram despositam? id quæstionem, & ueritatem firmatam. Cap. vii. 41. **C**lausus ferè solent, interdum sumibus adstringi. Cap. viii. 42. **I**n quibus artibus clausi, & quo numerati. Cap. ix. 44. **O**rdo & modus afferendi. An lignum aliquod in Cruce supplicandam? Cap. x. pag. 45. **D**e Terribili, quid in Latinis quomodo ascriptis aut prelatum. Cap. xi. 48. **P**ost fixationem, quomodo mortem in Cruce languere, aut fame. Vitalitas quotundam. Cap. xii. 49. **Q**uodam à uoluntatis, aut ferit etiam uoluntatis, & plerisque omnes mortem.

eius interdum & lanceis interfector.
 Cap. xiiii. pag. 50.
 Crucifigium à Cruce venotum. Quid
 fuerit, in quo receptum, & quomodo?
 Cap. xiiii. 51.
 Corrupta in Cruce passiva, & ne sua se-
 pelire. Cap. xv. 52.
 Custodia & miles ad Crucem, ne quis de-
 traheret. Cap. xvii. 53.

LIBRI TERTII

Transitus ad Rarum signum Madam. Far-
 ca dinosa, & oleo de ignominia dictum.
 Cap. 1. pag. 54.
 De Farca Penali, & casu sub eâ ad mor-
 tem. Cap. 1. b. 55.
 Ligatus ad Farcam in Crucem solere videri,
 Farcam & patibulum videri eadem,
 aut haud longe distat. Cap. 1. ii. 56.
 Que forma farce fuerit, obscurè eruditum
 in veterum scriptis. Cap. iiii. 58.
 Ex his tres sententia eruit, & singule ex-
 plicat. Tertiam tri. davoratru videri.
 Cap. v. 59.
 Facto suspendendi per singulas illas formas
 exposta, atque etiam oculis proposta.
 Cap. vi. 61.

De nouâ Farca, que nostram Tatibolem
 Tribonianum subtilissimè passim in Le-
 gationibus. Cap. vi. 62.
 De Raro modo in decessitate, & primam de
 Insecta suspensio. Cap. viii. 64.
 De obliqua suspensione, de variante, & in-
 ter arboris fissione. Cap. ix. 66.
 De Modo qui Fias dicitur, p. niam de his
 qui in Cruce videntur. Cap. x. 66.
 De his qui bestia in Cruce videntur. Cap. xi.
 pag. 67.
 De morantur in Cruce suspensione. Cap.
 xii. pag. 68.
 E quo ligno Cruce fuerit? Item in Monte
 plerumque deponat, istam sepe altissi-
 culam. Cap. xiii. 69.
 Cruce sublata, atque etiam Crucis non
 fuisse. Quomodo id factum, questum.
 Cap. xiiii. 71.
 Honoris quo: Canonicus Crucis habitum
 vult. digni ex & vestis imposita, aut
 inserta. Cap. xv. 72.
 Cruce in militum armis: in imperatorum
 capite & manibus. Cap. xvii.
 xviii. pag. 74.
 Laudationem Crucis. Cap. xviii.
 pag. 78.

PRIVILEGIUM

PRIVILEGIUM CÆSAREVM.

RVDOLPHVS SECVNDVS diuina fauente clementia electus Ro-
 manorum Imperator semper Augustus, ac Germaniæ, Hungariæ,
 Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiae, Sclauoniæ Rex, Archidux Austriæ, Dux
 Burgundiæ, Sæviæ, Carinthiæ, Carniolæ & Wirtembergiæ, &c. Comes
 Tirolis, &c. Nostro & Sacri Imperij fidelitudo lvs rto. Lvs rto gra-
 tiam nostram Cæsarem. Postquam inter alia, quæ D e v's immortalis homi-
 nibus liberali manu dedit duca, illustra inprimis illa & quasi diuina
 sunt, quæ in litteris liberalibusque discipulis consistunt, in quibus scilicet
 homines non tantum ab animalibus ceteris rationis expertibus, sed à rudi
 etiam & imperito hominum vulgo ita distinguuntur, vt tanquam Diij
 quidam splendescere in terris videantur: rem sane præclaram se que dig-
 nam illi præstant, qui diligenter in ipsi in litteris ac discipulis operam
 ponunt, præclarissimam verò & Reipub. utilissimam, qui eas ita excolunt,
 vt aliorum menti docendo, scribendo lumina præferant, eosque ex igno-
 rantie tenebris quasi manu educant. Quos excitare, quos amare atque
 animare ad dignitatis nostræ munus, ad quod Diuino vocati beneficio,
 concessumque sumus, inprimis peruenire exultamus. Cum itaque ab us,
 quorum nobis spectata fides, quod iudicare de Literis possint, acciperimus,
 insigniter animi ingenique tui docere tibi à natura infusas à primis
 temporibus ætatis tuæ ita literarum ac disciplinarum fluidis excoluisse at-
 que exornasse, vt olim inueniuntibus adhuc animæ præclara florentissimæ mi-
 nimeque vulgaris eruditionis specimina præbueris, dum ob cura in anti-
 quis scripturis loca, quæ quædam tanquam lustræ erant, illustrasti, quæ-
 que in his iniuria temporum deprauata & corrupta fuerunt, restituisisti, dum
 vetusta Latine antiquitatis rudera in nouam subinde structuram angula-
 ri artificio elegantè conuertis, illa exquisitissimè ad eâ & ratam doctrinam,
 que magnam de te apud doctos quoque viros opinionem excitant, per-
 uenisse, tam que vniuersis ab te libris acris & graui sum iudicio scriptis atque
 in lucem editis edididisse, vt in eo quod tam feliciter tradidisti scriptis
 genere paucos tibi pares hodie reperire fit: iam verò matura te ætate vi-
 rum, viro magis magisque digna, & viris doctis grata ac Reipub. utilis scri-
 bere, quæquæ à primis illis Romanis olim auctoribus scripta fuerunt, à mendis
 purgare, & lectissimos quoque ex Musarum hortis, in quibus assidue
 veris, flores colligere, concinnare, quibus Lectores miri hæc receres, &
 eorum pectus ad prudentiam, probitatemque informes: haudquaquam
 prætermittere volumus, quin Reipub. ad quam hæc ab te ornamenta
 conseruntur, causa, Cæsare te nostro elogio decorandum, & quamuis
 per te factis ipse animatus sis, animâ dum magis patrociniæ, nostro defen-
 dendam pro benigna nostrâ in te si se speremus voluntate. Quoniam ve-
 rô lubricationibus atque operibus tuis in lucem edendis, peculiarem ve-
 eligere velle Typographum, accepimus, Diplomate hoc nostro privile-
 gio que te & Typographum tuum ad uerfus quorumcunque stantem, qui
 lucri causa, quod fieri solet, eadem ex eudere aut typis imitari forte velint,
 munitos cupimus. Quam obrem pro auctoritate nostrâ Cæsare decerni-
 mus, statuimus, vetamusque, ne quis Typographorum, Bibliopolarum,
 N 2 aut

aut aliorum, qui librariam negotiationem exercent, eos libros, quos tu
editurus es, quocunque modo, charactere, aut forma, siue integros, siue
aliquam eorum partem typis imitari, edere, excudere, & reuendare in-
tra sacri Romani Imperij, Regnorumq; ac Dominiorum nostrorum hæ-
reditariorum fines triginta annis proximis à primo editionis die compu-
tandis, absque tuo tuorumve hæredum consensu audeat: Hac autem lego
addita, ut tria ut minimum cuiusque libri exemplaria, quemadmodum
moris est, ad Imperialem nostram Cancellariam mittantur. Si quis verò
edictum hoc nostrum transgredi, violare, aut contemnere deprehensus
fuerit, eum non solum cuiusmodi libris, tibi, hæredibusue tuis, auxilio Ma-
gistratus, vbiueq; reperit fuerint, vendicandis, priuari, sed triginta euiam
Marcharum auri puri multa, cuius semissis quidem Fisci nostri Procura-
tori fraudis vindicta: alter verò semissis tibi hæredibusue tuis pendatur, pu-
niri volumus. Mandantes vniuersis & singulis nostris & sacri Romani Im-
perij subditis & fidelibus dilectis, tam Ecclesiasticis quam Politicis, cuius-
cumque status, gradus aut ordinis extiterint, præsertim verò his, qui in Ma-
gistratu constituti, vel suo vel superiorum suorum loco aut nomine, ius
dicunt, iustitiæue exercent, ne quemquam hoc Præuilegium nostrum
impunè violare, spernere aut negligere patiantur: Sed, si quos contumaces
compererint, constituta à nobis multa, eos puniri & quibuscumque mo-
dis coerceri curent, ni & ipsimet grauissimam nostram in se conuertere
indignationem velint. Id quod hoc Diplomate, manu nostra subscripto,
& Casarei nostri sigilli impressione munito, confirmamus. Datum in ar-
ce nostra Regia Præagæ, die prima mensis Augusti. Anno Domini Mille-
simo, Quingentesimo, Nonagesimo secundo. Regnorum nostrorum Ro-
mani decimo septimo, Hungarici vigesimo, & Bohemici item decimo
septimo.

RVDOLPHVS.

Jacobus Curtius à Scerffenaw.

ÀA mandatum sacre Casareæ M^{te} proprium.

Io. Baruitius.

Additum sigillum Cas. M^{te} in cerâ rubrà.

Salvign.

SVMMA PRIVILEGII REGII.

PHILIPPVS Deigratia Hispaniarum, &c. Rex
Catholicus, diplomate suo sanxit, nequis, Iustus
Lipsij Historiarum in alma Vniuersitate Louaniensi
Professoris, & item Historiographi sui libros quoscun-
que, à Censoribus legitimis approbatos præter ipsius,
hæredumve eius, voluntatem, intra triginta annos à
prima singulorum librorum editione computandos
imprimat, aut alibi terrarum impressos, in has inferioris
Germaniæ ditiones importet, venalesve habeat.
Qui secus faxit, præter librorum confiscationem tri-
ginta marcharum auri puri illatione multabitur. Vt
latius patet in litteris, datis Bruxellæ xiv. Feb. m. d. xcviij.

Signat.

Verreycken.

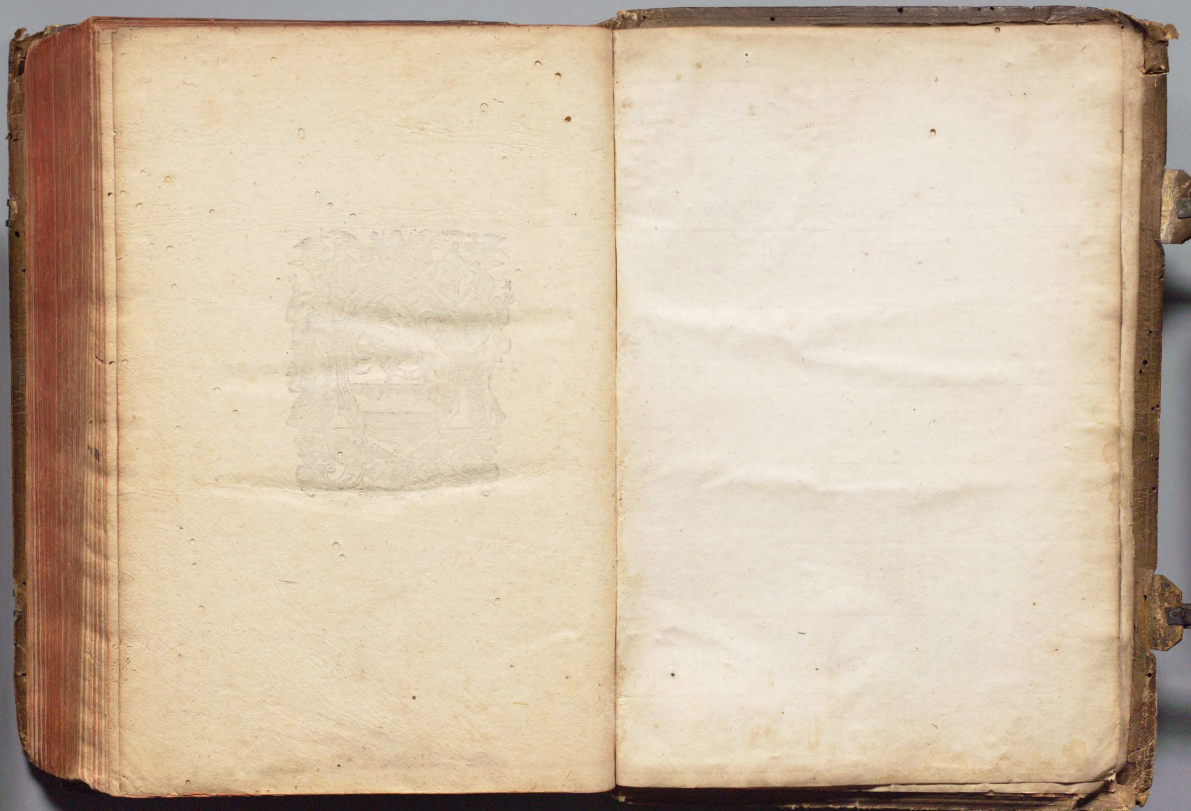
Tibi JOANNES MORETE, pro amicitia que mihi
cum Plantino (hæc, quondam meo) & Plantiniano
est ac fuit, tibi, inquam, permitto, uti hos libros DE
CRUCE & in eos NOTAS, typis tuis excudas ac diuulges.
Nequis alibi alius præter te, cupso siue iureo, ex lege
quam magnus Casar & Rex meus dixerunt.

Iustus Lipsius.

ANTVERPIÆ,
EX OFFICINA PLANTINIANA,
APVD IOANNEM MORETVM.
M. D. XCIX.

The correspondence of Lefevre is an invaluable source of
information about the 16th century, says Simeon Astruc in
his *Life of Jacques Lefevre* (Paris, 1880).

